

Nr. 43

ACI

15. NOVEMBRIL 1924.

A-Stieren.

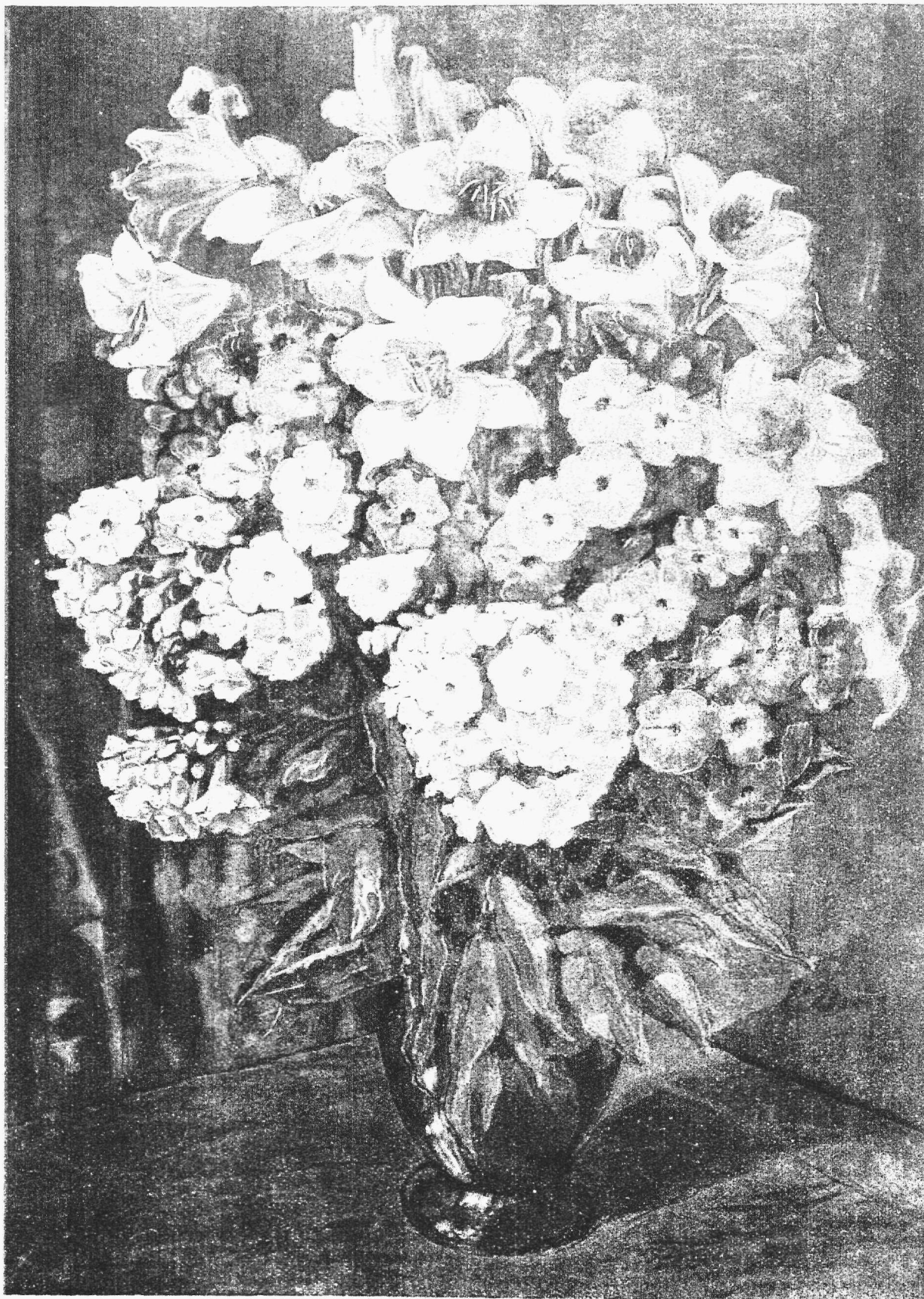
TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS
HIND 40 MARKA

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

- Käsikivi.** Novellid. Adson, A. Hind 85 m.
- Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mk.
- Teekond Hispaania.** Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.
- Pärisosa.** Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.
- Eesti iseseisvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. H. 100 m.
- Au langenule.** Luuletused vabadussõja kangelastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.
- Tullihil.** Vest. O. Luts. Hind 160 mk.
- Väikellun.** Richard Roht. Hind 80 mk.
- Ahvide kasvandik.** Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.
- Loitev Koit.** Romaan Ameerika dollarimaalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.
- Malailaste laev.** Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.
- Julge Mäng.** Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 m.
- Psühholoogia pääjooned.** I osa. Dr. H. Höfding. Tõlkinud K. Freiberg. Hind 130 mk.
- Valitud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.
- Kodumaal rännates II.** Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

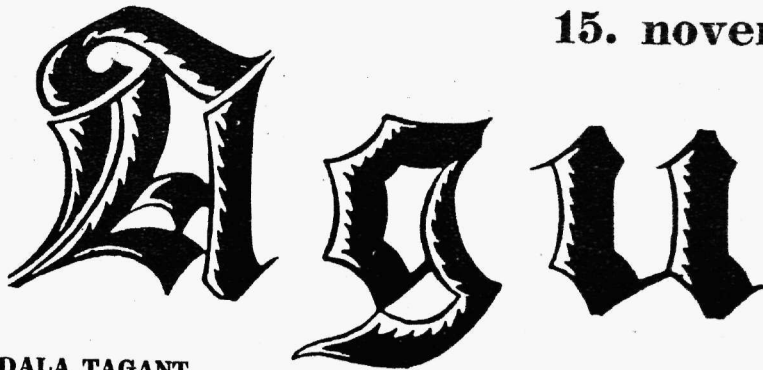

S. DEETERS.

PAINTING BY S. DEETERS IN 1880

LILLED.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA 2 NÄDALA TAGANT

II AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÖNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

INDIVIDUAALNE VÕIMLEMINE.

IGA INIMENE PEAB HARJUTUSED VALIMA, MIS TEMALE TARVILIKUD.

Dr. W. SCHWEISHEIMERI järele —d.

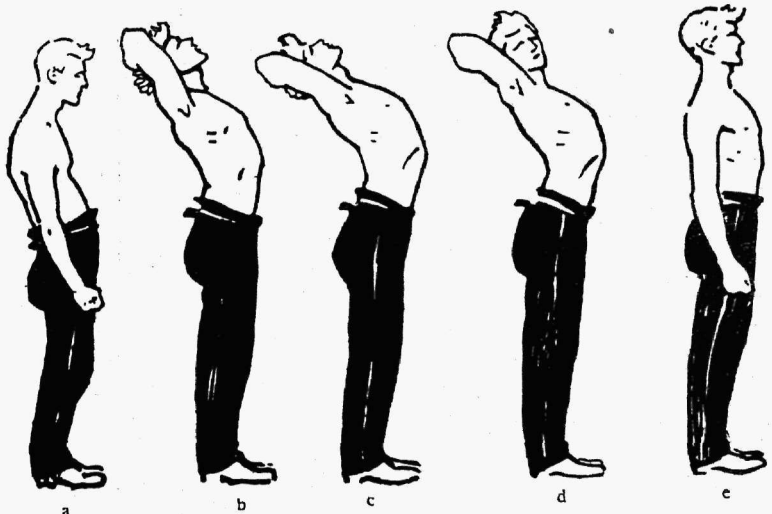
Kõige ühesarnaseks tegemisest ei tule midagi mõistlikku. Kõige parem mõte kaotab tähtsama osa oma mõjust, kui ta igal juhusel, kohasel ja mittelkohasel, maksma pannakse. Kes, näit. fanaatlikult külmaveepoolehoidjana

dust tooma. Mitmesuguseid keha tarvidusi peab ka mitmeid viisil rahuldama. Keha tarvitab mitmekesist toitu, et tervist tasakaalus hoida: munavalget, rasva, söehüdraati, soola, vett ja vitamiine. Just uuema aja uurimused

a. Enamjao inimeste hooletu kehahoid. Selle tagajärjeks on õdnes rinnakast, ettepoole vajunud pea, ettetungiv kõht. „Tähevahtija harjutus“ kõlbab siin paran-duseks.

b—d „Tähevahtija harjutus“, c. õige kehahoid. Pea õigesti, rind ees, kõht sisse tõmmatud. Sarnane kehahoid peab aga sundimatu olema. Õlgu ei pea kramp-likult tagasi tõmbama.

„Tähevahtija harjutus“ tehakse aga järgmiselt: sirgelt seista, käed kukla taha risti panna. 1. Pea ette vajutada, lõug rinnale. 2. Pea püsti, silmega „tähtede poole“ vahtida. 3. Pea taha vajutada, kätega vastu surudes, rind ette, kõht „sisse“. Puuse ei tohi taha poole pae-nutada. 4. Pead paremale ja pahemale poole käända, kätega vastu rõhudes.

Joonis 1.

oma karastusviisi iga ühe kohta maksma tahab panna, kes aga ette juhtub, imestab ja kohkub, missugused tulemused sel on. Kehaharjutused on tarvilikud, niihästi keha- kui ka vaimutöölisele. Oleks aga jõledus vabrikutöölisele neidsamu harjutusi soovitada, mis kabinetiõpetlasele. Mitmed kutsed on koor-mavad ja teevad kehale kahju. Kehaharjutu-sed peavad siin tervist jalaleseadvat vahe-

on tõendanud, et ühekiülgne toit kahjulik on. Niisamuti peab ka keha muskel-aparaati kõige mitmekiülgsemalt pingutama. Kus seda töö ei nõua, seal tulevad harjutused tarvitusele võtta. Sellejuures tuleb veel iga inimese individuaalsete omadustega arvestada, mitte aga üht ja sama süsteemi kõigile soovitada. Raamatupidaja või ametnik, kes päev otsa laua taga istub, tarvitab teistsuguseid harjutusi kui poesell, kes

päev otsa kaupluses peab liikuma. Masinist tarvitab teistsuguseid harjutusi kui õpetaja. Aga ka need, kes rohkem liiguvad, nagu näiteks kirjakandja või käskjalg-rattasõitja, tarvitavad keha tervisliseks tasakaalu seadmiseks harjutusi.

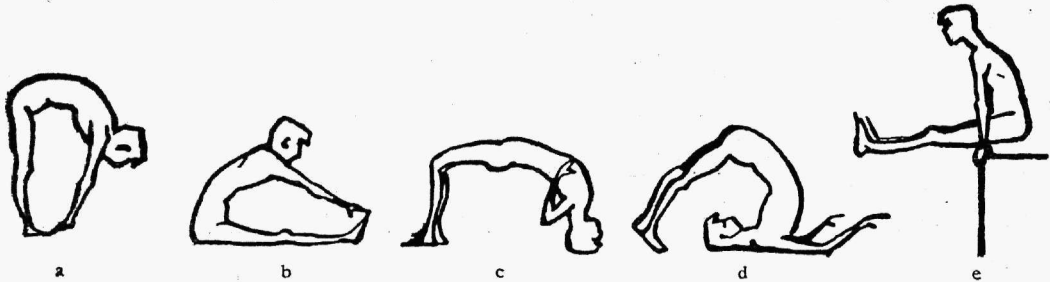
Igalpool, iseäranis suurtes linnades, asutakse küsimuse lahendamisele, kuidas vähendada nüüdisaja kultuuri kahjulikku mõju keha peale. Selles asjas on seni vähe tehtud ja väga palju veel teha.

On palju sellest kirjutatud, et Ameerikas kehaline kultuur kõrgel järjel seisvat, et seal sport rahva tervise tõstmiseks palju kaasa aidanud. Arvud kõnelevad aga selle vastu. Maailmasõja ajal tulnud vabatahtlikkude hulgast jäeti 500.000 nekrutit kõrvale, sest et nende tervis vilets oli. Kui hiljemini kõik sõdurid kasarmutes põhjalikult läbi katsutud, leitud

korralikus hoidmises. Mitmed elukutsed mõjuvad nõnda, et keha, käsi või jalgu ebaloomulikult hoitakse. Merimees käib kuival maalgi jalad hargis, nagu kõiguks pind. Raskustõstjad, igasugu „rebijad“, „vajutajad“ ja teised jõumehed käivad ülemist keha kallutades; kirjutajad ja kantseleitöölised üldse käivad enamasti küürus, parem õlg pahemast kõrgemal. Kõiki neid vigu saaks harjutuste läbi ära hoida või kõrvaldada.

Võimlemise harjutuste füsioloogiline mõju avaldub mitmesuguste organide hoogsamas tegevuses, nagu juba tähendatud.

Harjutuste vaimline mõju ei ole vähese tähtsusega. Selle juures on aga tingimuseks, et harjutusi tähelepanuga, teadlikult peab tegema, mitte automaatselt. Lihaseid pingutades pingutame ka vaimu, treenerime teda. Ekslik oleks aga arvata, et kehaharjutused

Joonis 2.

Viis lihtsat katset keha vastupanuvõimest.

kahe miljoni juures tervislisi rikked. Sellest tulnud ameeriklased ise otsusele, et seal spordiga liiga tehakse või seda ühekiülgsest aetakse, nii et see kahjulikult mõjub.

Suurem jagu inimesist, kes kehalikku tööd teevad, peavad harjutusi ülearuseks. See on aga eksitus. Iga töö on hariikult ühekiülgne ja automaatslik. Töö juures tehtavaid liigutusi ei juhi meie teadlikult, nagu see harjutuste juures on või olema peab. Harjutus toob musklike liigutusse mitmekesisust. Musklikud arenevad harjutuste tagajärjel igakiülgsest.

Peale selle mõjuvad harjutused hästi keha füsioloogiliste funktsioonide peale: vereringjooks muutub elavamaks ja korralikumaks. Igas muskulis, mida pingutame, tõuseb vererohkus, veri tarvitab rohkem hapnikku ära ja nõuab uut. Süda ja kops hakkavad kiiremini ja tugevamini töötama. Sisemiste sekretsioonide näärmed hakkavad hoogsamini „inkreete“ välja töötama ja kehasse saatma.

Ameerika arst Crampton eraldab kehaharjutuste mõjus kolme momenti: anotoomilist, füsioloogilist ja hingelist. Anotoomiline mõju avaldub keha õigesse seisendisse seadmises ja

vaimlise tegevuse aset võiksid täita, vaimu arendada, mõtlemisvõimet edasi viia. Selleks on ikkagi vaimline jõupingutus teadusaladel ja praktilises tegevuses tarviline.

Kui palju mehi, naise ja lapsi ei liigu praegusel ajal küürus, õlanurgad sissepoole painutatud, kõht „ees“. Nende anotoomiliste vigade tagajärjeks on mitmesugused haigused, peaaegilult kopsuhaigus. Siin on harjutused hädatarvilikud, mis selja sirgelks ja kukla tugevaks teeksid ning kõhu „sisse“ tõmbaksid.

Crampton soovitab iseäranis „tähevaatleja“ harjutust. (Vaata joonis 1.) Kasulik on ta kõigile. Ta teeb kukla musklikud lähemaks, mis keha ettepoole hoidmise läbi hõlpsasti pikaks venivad ja lodevaks lähevad, ja avab kopsu õhule. Peale selle tõmbuvad kõhu musklikud sirgele ja arenevad tugevaks. Ameeriklase tõenduse järele, kes kõike arvudes armastab avaldada, olla inimesel, kelle turi ja kõht tugev, 50% eluga pikem kui keskmisel inimesel; selle juures olla tema töövõime ja tervis 50% tugevam.

Küsimus on aga selles, millest võib tunda, et turja ja kõhumusklikud tugevad on? Joonis

2 annab mõned näited harjutustest, mis nimetatud musklike karastamiseks kohased ja millega nende tugevust võimalik eksamineerida. Saab keegi neid harjutusi teha, siis on tal kulla, selja ja kõhu muskolid heas korras. Aga kes neid puhtalt ära ei saa teha, sellele on nad veel hädatarvilikumad. Paljud kannavad pead õigesti ja hoiavad keha korralikult — nad on selle omaduse pärinud või varajaste harjutuste teel saanud — aga sisemiste organite tegevus ei ole neil siiski korras. Need on inimesed, kes terved näivad, aga lühikese jõupingutuse juures juba hingeldavad. Et nende sü-

olnud. Siis tuleb kergemaid ja lühema-ajalisi vaidida.

Kõige kasulikumad on harjutused, mis loomukudele kehaliigutustele vastavad ja musklikele nende loomu kohast tegevust annavad. Kasulikud on harjutused, mis kogu keha muskolid pingule tõmbavad, mitte aga üksikuid rühme. Sellepärast on vaidemata kasulikud kõndimine, jooksmine, tantsimine (puhtas õhus ja normaalses soojuses!), ronimine, ujumine, mängud vabas õhus jne.

Näiteks, kellele füsioloogiliselt mõjuvad harjutused tarvilikud, kõlbab kirjakandja. Temal

Tüübilised puudused, mis olenevad elukutsest, ja juhatused, kuidas neid puudusi parandada.

Õpetlane. Ettevajunud õlad. Sisse vajunud rind. Nõrgad muskolid. Nõrk väike süda. Peab liikumist ja võimlemist üleaaruseks. Kuivab pikkamisi ära. Temale on tarvilik: võimlemisharjutused iga õhtu ja hommiku. Jalutuskäik iga päev ¾ tundi. Kolm korda nädalas suurem keheline jõupingutus. Iga nädal pool päeva puhtas õhus, väljas, mööda saata.

Vabriku tööline. Rind pingul töötamise tagajärjel otstarbekohatult sisse tõmbunud. Tugevad muskolid, aga nende arenemine ühekülgse töö tagajärjel piiratud. Sisemised organid kokku surutud. Temale on tarvilik: igapäevased harjutused turja kõvendamiseks ja teiste anatoomiliste puuduste kõrvaldamiseks. Iga hommiku ja õhtu 20-minutilise jalutuskäik. Kaks korda nädalas maadlemine ehk võimlemine. Iga nädal pool päeva vabas õhus, väljas, mööda saata.

Kirjakandja. Keha palju käimisest ettepoole vajunud. Kõhumuskliid loitud kõht hoiab ettepoole. Muskolid, süda ja teised organid halvasti tarvitatud, aga teatud piirides terved. Hingeliselt väsinud. Temale on tarvilik: iga hommiku ja iga õhtu harjutused, mis ka teisi, päevaõös tarvitatamata jäänud muskleid pingutaks. Kõndimine pole tarvilik. Selle eest paar korda nädalas lühikesed raskest jõupingutused. Iga nädal pool päeva puhkust kodus.

Päevatöeline. Muskolid kohati kangeks jäänud. Keha üleaaruste jõupingutuste tagajärjel kokku tõmbunud. Kõhumuskliid loitud. Organid üldiselt paendlikkuse kaotanud. Vaimline väsimus. Temale on tarvilik: igapäev harjutused, iseäranis niisugused, mis kõhumuskliid pingule tõmbavad. Iga nädal poolepäevane jalutuskäik ei ole tarvilik, kui töö puhtas õhus on. Ka raskest kehaharjutused pole tarvilikud. Iga nädal poolepäevane puhkus linnast väljas.

Kontori-ametnik. Rind otse, kõht ettepoole. Paks rasvakord ihul. Nõrgad muskolid. Väike nõrk süda, või suur süda rikkiläinud kambrikestega. Hingeliselt liiga tõsine ja pingule tõmmatud. Temale on tarvilik: iga hommiku, iseäranis aga iga õhtu harjutused. Igapäev jalutuskäik kaunis kiirel sammul. Kaks korda nädalas mingi liikumismäng vabas õhus. Kaks poolt päeva nädalas puhkust vabas õhus, soovitatav liikumismänguga ühendatult.

Joonis 3.

dant, kopsu ja seedimisorgaane korda seada, selleks on tarvis kergeid harjutusi, mis füsioloogilisi protsesse nimetatud organites elustaksid. Kergemate harjutuste juurest võib pikkamisi raskemate juure minna.

Harjutuste juures tuleb nimelt jähele panna, kuidas nad mõjuvad. Tuntakse üleaarust väsimust, südame kõva peksmist jne., siis on selge, et harjutused liig, raskest või kauakestvad

tuleb sagedasti päev otsa käia, uulitsa¹⁾, trepist alla ja üles; sellepärast võiks arvata, et temal „kehaharjutusi“ küllalt on. Aga tema liigutused on väga ühekülgised, kitsalt normeeritud. Tarvitseb teda ainult tükk maad kiiresti joosta lasta, et näha, kui vähe vastupidavust tal on. Temale on mitmesuguseid muid kehaliigutusi tarvis, mis füsioloogilist mõju avaldaksid. (Vaata joonis 3.)

Vastandiks on ülearu väsinud ärimees, kes kunagi „kehaga“ midagi ei tee. Temale on hädaliselt liikumist ja kõige mitmekesisemaid harjutusi tarvis.

Et keha füsioloogilist vastupanuvõimet kontrollleerida, selleks tehakse järgmine harjutus. (Joonis 4.) Loetakse tuiksoone löökide arv minuti kohta ära.

Siis hakatakse koha peal jooksmas, nõnda et jalakannad vastu sõrme otsi puutuvad. Pooles minutis peab 90 sammu tegema. Selle järele loetakse jälle tuiksoone löökide arv ära ja siis vaadatakse, kui kiiresti tuik-

Joonis 4.
Jooks koha peal.

soone löökide arv endiseks muutub. See peab ühe minuti jooksul sündima; vastasel korral ei ole keha füsioloogilised toimingud korras.

Mitte vähese tähtsusega ei ole harjutuste hingeline külg. Paljud põlgavad harjutusi, sest et nad igavad ja ühetoonilised tunduvad olevat. Igavad on aga enamasti kõik kunstlikud harjutused, kui pealegi üht liigutust palju tuleb korrata (Saksa gümnaastika süsteemid). Liigutused peavad loomulikud olema. Loomulik tung sunnib lapsi jooksmas, kargamas, pildumas, ronimas, ujumas jne. Võetagu sellest gümnaastika süsteemide valikul eeskujuks. Selle juures tuleb alati kergematega alustada ja ainult pikkamisi raskemate juure minna. Peale selle ei pea harjutused mitte jultuslikud olema: soovitatav on iga hommiku või iga õhtu harjutada. Kasulik on igal vabal silmapilgul „vabaliigutusi“ teha. Peaasi: igaüks peab ära katsuma, missugused harjutused tema kehale ja jõule kohased, missugused tema tegevusele ja eluviisile vastavad.

MUST HOBUNE.

V. ROPSHINI (B. SAVINKOV) jutustus. Vene keelest J. R.

13. veebruaril.

Mispärast ma tulid?... „Kõik meelevalla nende üle tahan ma sulle anda, ja nende au; sest see on mulle antud, ja mina annan seda, kellele ma tahan. Kui sa nüüd minu ette tahad kummardada, siis peab kõik sinu päralt olema.“ Kiusaja rääkis peaaegu õigust. Kuningriigid olid tema päralt, kivi muutub vahel leivaks, ja võib alla langeda ja jalga mitte ära väänata. Selles „peaaegu“ — on terve filosoofia. Mis on tõde? Meie ei tunne seda. Ei tunne seda ka nemad mitte. Möödub silmapilk, — ja pole enam võllaseid ega mahalaskmisi. Pole enam Fedjat. Pole enam „tshekat“. Jõuab kätte „õnn“.

Kaev ei avanenud. Pimedus pimestas silmad. Olga ja — endaga rahulolev kommunist. Marxi näopilt. Olga, ja — kiusamise jultus. Olga, ja — pöörane viha. Tuba on tühi. Seina taga norskab peremees. Muu on külm. Ma ei süüta tuld põlema.

14. veebruaril.

Fedja jookseb minu tuppa. Ta on kahvatu. Ta punased juuksed on korratuses. Ainult korra nägin teda niisugusena: öösisel pealetungimise ajal.

„Hädavaevalt jõudsin õigeaks ajaks, härra

polkovnik... Seadke ennast valmis. Maja on ümber piiratud.“

Ma ei usu. Ma ei usu, et „tshekas“ minu aadress teada saadi. Seda teavad ainult oma inimesed. Aga meie seas äraandjaid pole.

„Fedja, sa lorad.“

„Vaadake aknast välja.“

Ma vaatasin. Jah, õues seisab tunnimees. Mis see on? Meeletu juhust?... Fedja võtab revolviiri välja. Ma näen, kuidas ta käsi väriseb.

Mis teha? Me oleme hiirelõksus... Mina ka sean brauningi laskevalmis.

„Fedja, on sul partei pilet kaasas?“

„Just nõnda.“

„Tsheka tunnistus ka?“

„Just nõnda.“

„Noh, mine siis ees.“

Ta sai aru. Ta nägu läks rõõmsaks. Me läheme läbi söögitoa kööki. Söögitoas askeldavad lapsed. Köögis lõhnab mürja pesu järele. Pelageja Petrovna sosistab: „Kristuse pärast, ärge minge: tapavad ära...“ Aga Fedja sammub kiiresti väravate poole.

Ongi uut. Uulitsal veoauto. See ähib, — tärisevad aknaklaasid. Katustelt tilgub. Päikese käes särab Kristus Önnistegija. Fedja lööb risti ette:

„Jumal juhtis kõrvale, härra polkovnik...“

Ei uputanud ära, Jumalaema, meie Rshevi linna..."

15. veebruaril.

Mulle andis peavarju mu vana tuttav professor. Ta peab ettelugemisi bioloogia, sooloogia, mineraalõõgia üle, — ma ei tea, mis-suguse „loogia“ üle just. Ta läheb hommikul tööle, ja mina jään üksinda.

See pole maja, vaid kivist karp, see pole korter, vaid teadusline muuseum. Mikroskoobid, kolbid, retordid, graafikud ja värvilised tabelid. Kamina kohal ripub seinakell — käoga. See kukub iga poole tunni tagant. Pikkamööda roomab aeg, — põleb ära kasutu päev.

Ma ütlesin kunagi: „Ma ei taha ori olla, isegi vaba ori mitte. Kogu minu elu on võitlus. Ma joon segamata viina.“ Ma joon seda praegugi. „Sina ei pea mitte tapma... Sina ei pea mitte tapma,“ kui sinu naine ära tapetakse. „Sina ei pea mitte tapma“, kui sinu lapsi tapetakse? „Sina ei pea mitte tapma“, — ja argus on õigustatud, ja nõrkus on ülistatud, ja ülekoosus on vooruseks tunnustatud... Ja mõrtsukad „surevad oma haavadesse“. Aga argade ja uskmatute ja häbematute paik on „tullejärves“.

16. veebruaril.

Kas minu redusolek veel kaua kestab? Fedja on rahutu. Ta ei soovita välja minna. Ma olen keela käoga kahekesi. On vaikne. Nii vaikne kui on tubades kesktalvel.

Pimedus on silmad tumestanud... Kas see on endine Olga? Kus on tema pikad juuksed? Kus on tema valged riided? Kus on rõõmus ja muretu naer? Kus on Sokolniki? Kus on endised ilusad päevad?... Suur ja raske on kiusatus. Lihtne Egorovki tunneb seda omas südames. Temast ei saa aru ei Fedja, ei Wrede ega Ivan Lukitsch. Neile on kõik selge ja lihtne. Venemaa ja „kominternid“. Talumees ja tööline. Nad on talumehe ja Venemaa poolt. Mina olen ka talumehe ja Venemaa poolt. Aga ma tean, mul on meeles, mis vastuseks öeldi. Aga Olga?...

17. veebruaril.

Tänu Jumalale, ma võin jälle liikuda. Fedja kõlistas mulle: tshekas on teada saadud, et ma Moskvast välja olen sõitnud. Mind otsitakse Kiievis ja Odessas. Öhtuti tuleb Ivan Lukitsh meie poole. Ivan Lukitsh on paiksiks läinud ja ennast paljaks lasknud pügada. Tal on moodne, pihast kitsas pinsak seljas ja kuldne uurikett. Kell on vist „helinaga“?... Ta räägib „komitee“ nimel.

„Komitee ei ole plahvatusega rahul.“

„Mispärast?“

„Segab tööd.“

Võib olla on tal õiguski. Me oleme verest kihvtitud. Meie ei mõista võitlust ilma vereta. Aga komitee liikmed närivad rahvakommissaride nõukogu, nagu hiired: vaikselt, järjekindlalt, ettevaatlikult. Aga nende elu on raskem kui meil. Neil on alati äripäev, tänamatu ja väsitav töö. Esiti töö, pärast midugi vangikoda. Ja siis järgneb piinamine.

„Komiteel on oma ettepanek.“

„Nimelt?“

„Vetsheka' ülem kõige esiti.“

Vetsheka üles kõige esiti. Mina kahtlen. Ta on kui tsaar seitsme pitsati ja luku taga. Aga oled käe adra külge pannud, ära vaata tagasi.

„Hea küll.“

„Nii ma siis teatan.“

„Teatage. Aga teie? Mis teie teete?“

Professor Jaan Jõgever †.

6. nov. s. a. suri Tartus 64 a. vanaduses vanem Eesti keeleteadlane, Eesti keele korriline professor Jaan Jõgever.

Ta oli üks noorematest ärkamisaja tegelastest. Pärast Tartu ülikooli lõpetamist teenis ta esiti koolialal, oli siis mõni aeg tsensoriks, sai pärast K. A. Hermann'i surma Eesti keele lektoriks Tartu ülikoolis ja iseseisvuse ajal professoriks. Oli noorespõlves Eesti Kirjameeste Seltsis, pärast Eesti Kirjanduse Seltsis tegev. Tema keeleteaduslistest tööddest on iseäranis tuntud „Eesti keele grammatika“.

Ivan Lukitsh võtab paksu rahapunga välja. Selles on dollarid ja naelad.

„Näete. Kauplesin tubakaga.“

Tema kaupleb. Tema on „spekulant“. „Iga sipelgas tassib oma õ'ekört...“ Ta ostab kindlasti omale kohakese ja hakkab Hollandi lehma pidama. Sest ka kommunistid „täidavad oma taskuid ja muud midagi“.

18. veebruaril.

Ma kutsusin Wrede ja Fedja enese juure. Wrede on „kommunistiline komsostav.“ Mõök kõliseb tal, kannused kõrisevad. Ainult pagunid puuduvad.

„Noh, Wrede, võtsite pagunid maha?“

Ta punastab.

„Ei ole kahju. Peab tõtt ütleva. Meie ei teadnud midagi. Kas see on röövsalk? See on sõjavägi, päris sõjavägi... Olgu punane, aga siiski meie sõjavägi.“

Fedja tähendab pikavalt:

„Tõsi, härra leitnant. Antakse vastu vahimist armsa näo eest. Antakse üks ära ja heidetakse veel nalja: „See ei ole Ajutine Valitsus. See ei ole vana kord. Kuidas sa seisad koerapoeg?...“ Tõepoolest nõnda.“

Wrede pahandab:

„See pole tõsi.“

See pole tõsi? Vaat', kus on olude jõud ja võim. Wrede tunneb enese jälle ohvitseri olevat. Ta on hobuse seljas väeosas, eskadroni ees. Ta on ära unustanud, et ta valge on. Ma ütlen vaikelt:

„Mis te arvate „vetsheka“ ülemast?“

Ta vastab kõhklemata:

„Mina olen alati valmis, Jurij Nikolajevitsh.“

„Aga sina, Fedja?“

Fedja vaikib. Siis ütleb ta pead nikutades:

„Kui kästakse, peab minema. Aga see on üks raske asi. Kus meie niisuguseid kätte saame, härra polkovnik.“

19. veebruaril.

Jah, mispärast ma tuln siia. Mind närib jälle igatsus, — igatsus vaba elu ja metsa järele. Mul on siin kitsas. Mind rõhuvad Moskva kivid ja ma ei ju'ge Olgast mõteldagi. Ta löi käed kokku. Ta ei suuda aru saada. Aga ma ütlesin temale: „Ja mina ka...“ Eile läksin ma Jegoroviga Iljinkat mööda. Kaupluste Ridades seina ääres seisis tatarlane näruses riides. Ta sirutas mulle oma mütsi. Selle külge oli sedel kinnitatud. „Se' tsimelhed, andke kirstu muretsemiseks“. Jegorov jäi seisma. Ta vaatas määritud paberitükki ja sülgas.

„Kahetseda... Mis siin kahetseda? Kärvas, aga sallib ikka neid kurjevaim, seltsi-

meeste valitsust. Jumal oli tema peale viha-seks saanud.“

Selle poole peal on „kurjad vaimud“. Aga kes teisel poolel on? Kas Jegorov ehitab uut elu? Kas Fedja külib tervet seemet? Kas Wrede ei ole mitte mässav mõisnik? Kas Ivan Lukitsh ei ole spekulant? Mis toome meie Venemaale? Aga Jumal on meie peale vihaseks saanud. „Issand on selle peale viha-seks saanud, kes ei võidelnud, ja surseski on ta kurjade vaimude võimuses. Aga Olga?...

20. veebruaril.

Ma ütlen O'gale:

„Tähendab, seda võib röövida, mis röövitud juba on?“

„Kas sina ei röövi?“

„Tähendab, võib ilmasüüta inimesi tappa?“

„Kas sina ei tapa?“

„Tähendab, võib maha lasta palve pärast?“

„Aga kas sina usud?“

„Tähendab, võib Venemaad ära anda kui Juudas?“

„Kas sina ei anna teda ära?“

„Hea küll. Olgu nii. Mina röövin, tapan, ei usu, annan ära. Aga ma küsin: kas seda võib teha?“

Ta vastab kindlasti:

„Võib.“

„Mis nimel?“

„Vendsuse, sarnasuse ja vabaduse nimel... Uue ilma nimel.“

Ma julgen tähendada:

„Vendsus, sarnasus ja vabadus... Need sõnad on politsei jaoskondade si'diks. Kas sa usud neid?“

„Usun.“

„Pushkini ja Valge-Vene talupoja sarnasusse usud?“

„Jah.“

„Smerdjakovi ja Karamasovi vendsusse usud?“

„Jah.“

„Teie vabadusse usud?“

„Jah.“

„Ja sa usud, et teie uue ilma loote?“

„Loomes.“

„Missuguse hinnaga?“

„Ükskõik...“

Ta on mulle võõras. Mul on tema juures lämmitav kui vangimajas olla.

21. veebruaril.

„Tähendab, sellest on küllalt, kui kümme raamatut läbi lugeda, et tõde selgeks saaks?“

„See on — missuguseid raamatuid.“

„Evangeelium?“

„Ei. Evangeelium on lastele.“

„Tähendab, tarvis ainult balkonilt hüüda: „Raiuge, et rahvahulka enese järele tõmmata?“

„Mitte rahvaluuka, vaid Vene rahvast.“

„Jumala kandja rahvas?“

„Ei, vaba rahvas.“

„Tähendab, sellest on küllalt, kui Marksi uskuda, et isamaast ja kodupesast lahti ütelda?“

„Sa piinad mind, Georg.“

„Et keelt ära moonutada, isade usku jalge alla tallata, nälgijaid ja kerjuseid riisuda ja ramme naisi maha lasta?“

„Georg...“

„Et Vene nime alandada ja kelmisid teenida, nende omakasu pärast ja nende vale pärast?“

„Georg...“

„Sa mäletad, Olga: kui sa maha heidad ja kummardad, on kõik sinu pärast... Mine ja kummarda. Aga sina oledki juba kummardanud. Nüüd on kõik sinu pärast. Kõik on teie pärast. Sulle, teile on võim antud.“

Ta langes rinnuli laua peale. Ta nuttis kõvasti. Mind ootas Fedja. Ma tulin ära.

22. veebruaril.

Fedja teatab:

„Teid tapeti ära, härra polkovnik, Jumala eest, teid tapeti ära... Eile teatati: See ja see tuli Odessast Moskvasse. Täna hommikul teatatakse uuesti: jõudis kell kaheksa Petrovski parki automobiilil. Oh mu vennikesed!... Hakati rahutult jooksuma. Saadeti kohe rood soldatid Tveri värava juure. Noh, ka mina partu olin seal. Tõsi: kuuleme, — mootor müriseb. — „Seisa!... Roni välja!... Dokumentid!...“ Noh, tuleb sealt keskmine isand välja. — „Mina olen Aleksin,“ ütleb ta, „teenin riigipangas.“ — „Aleksin?... Teenite riigipangas?... Teame. Tulge meile järele...“ See hakkas siia ja sinna hüppama ja kahvatus: hüüdis politseid. Läks sammu viis edasi ja hüppas hirmu pärast põõsastesse. Hakati kõigist püssidest tuld andma. Ma läksin vaatama, ei hinganudki enam. Siis ütles meie ülem: „Koerale koera surm...“ Seda ütles ta teie kohta... Nii tapetigi teid ära.“

„Fedja, kas sa kaebekirja kirjutasid?“

„Ei kirjutanud. Kuidas ma oleks julenud seda teha?“

Ma tean, ta valetab. Ta on jälle kaarte mänginud ja võitnud muidugi.

23. veebruaril.

Wrede võeti vangi. Ta vangistati maneeshis pärast harjutust ja viidi veoautol „Vetshe-

Kivikuju sõjaslangenute mälestuseks.

Inglise kunstniku Tyson Smithi skulptuuri järele.

kasse“. Ta ei pannud vastu. Fedja palus mind koju jääda. Küllalt: mind on karantiin ära tüüdanud. Olga... Olga on võõras. Aga ta on võõras ainult sellepärast, et ta oma on. Wrede oli ka oma, — oma ja võõras, muidugi. Igati meist on osake tõtt. Amult osake, ainult tühine osake. Kes julgeks öelda, et tema tõde täielikult teab?

HIINA KODUSÕJA JUHID.

Marshal Tsang-Tso-Lin,
Pekingi valitsuse vastane;
marshal U-Pei-Fu lõi tema
tagasi Mandshuriasse.

Kindral Feng-Ju-Siang,
kes marshal U-Pei-Fu'st lahku
lõi ja Pekingi valitsuse ku-
kutas.

Marshal U-Pei-Fu,
Pekingi valitsuse kaitsja, kes
selle valitsuse uuesti jalule
tahab aidata.

Marshal Chi-Sien-Yuan,
Kiang-Sou vägede ülem,
Tshekiangi võitja.

Marshal
Lou-Young-Siang,
Tshekiangi vägede ülem,
sai lüüa ja põgenes.

24. veebruaril.

Kas „Vetsheka“ ülem jääbki tapmata? Fedja vannub, et Wrede juhustlikult on vangis-
tatud. Aga kas juhustlikult maja ümber pii-
rati?

Meie ei tuku. Ei tuku muidugi ka nemad. Hunt tunneb kolmekümne versta tagant inimese lõhna. Nii haistvad nemad ka meid. Ja meie neid. Ma aiman hädaohtu. Ma tunnen, et see lähenemas on. Jegorov on tusane. Ta tuletab Sinitsini meele ja kahetseb, et Moskvas tuleriite ei ole. — „Aga keda põletada, Jegorov? . . .“ — „Keda? . . . Küllap tead isegi. . .“ Mina ei tea. Ega ometi Fedja? Või Ivan Lukitsch?

25. veebruaril.

Wrede lasti täna Lubjanka keldris maha. Enne surma kirjutas ta mulle kirja. Kirja tõi mulle Fedja. „Ma tean, et varsti suren, aga mul ei ole elust kahju. Minu südametunnistus on puhas, ma täitsin oma kohuse. Ma teenisin, kuidas oskasin, Venemaad. Kui ma vähe tegin, teevad teised rohkem. Usun Venemaasse, tema kuulsusse, tema vabadusse, tema suurusse. Usun Vene rahvasse ja suren tema eest.“

Õnnelik Wrede. Hea on surra, kui usud kõikumatalt oma asja õigusse. Hea on viimasel, surmaeelisel tunnil vaadata oma südame-
tunnistusse ja öelda: „Issand, mina täitsin oma kohut.“ Hea on oma elu anda ligemise eest.“

(Järgneb lõpp.)

HISPAANIA.

HARRY JOHNSTONI ja HADEN GUESTI järele Inglise keelest M. K.

5

§ 9.

Murcia on Hispaania osa, mis säilinud kõige muu-
rilisemana. Reisijad on naeratanud nähes tema „kivis-
tunud elanikke“ ja mõtet avaldanud, et
neid peaks eraldatama müüri läbi, nagu

mõnd Euroopa vaatam'väärsust, mil-
le juure pääseks vaid harukordadel pääsetähga. Kuid
keda huvitab tundma õppida siinseid olusid tuhande
aasta eest, ei või salata, et nad täituvad rõõmuliku imes-
tusega.

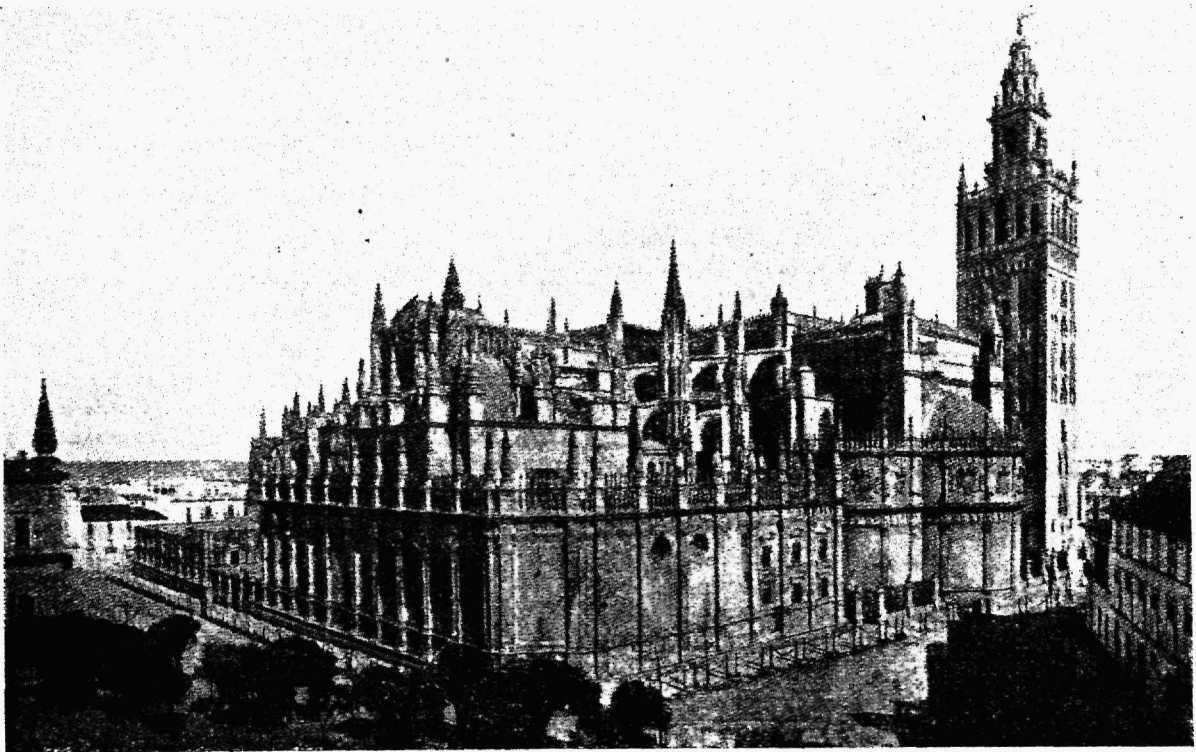
Murcia võiks olla Eedeniks, kust kõiki puuvilja lii-
kiseid, mida maapind kannab, korjata võiks, kui siin
poleks suurt põuda, mis sageli kaks-kolm aastat järjes-
tlikku valitseb. On küll sisse seatud imehea kunst-
lik niisutamine, kuid vesi on siin siiski kallim kui kui-
vas Valencia ümbruses.

Pole sugugi haruldaseks nähtuseks, et vett siin
enampakkumise teel müüakse. Lorcas toimetatakse seda
suures pimedas ruumis, mille üks täna-
võeksjon. Kell 8 hommikul hüüab
Inna väljapakkuja laulval häälel, sõnade
vahel peatamata: „Püha altari sakramendi nimel, kes

ostab esimeseks Sotellana vett?“ Kohe kostuvad
pakkumised, üks hääl kõlab teisest üle, kaelad sirutu-
vad, lihased tõmbuvad pingule, tõugatakse, surutakse
üksteist vastu raudvõret, sest igaüks tahab olla välja-
pakkujale lähemal, et see tema häält paremini kuuleks.
Viimane vaikib majesteetlikult, siis äkki näitab enam-
pakkuja peale ja kära vaikib samal hetkel.

Tervet Murcia maakonda aga ei või sugugi nime-
tada Eedeniks. Siin leidub metsikuid kohti, kus päike
ära kõrvetanud iga rohulible; sügavad kuristikud haigu-
tavad järskude mägede vahel, mille teravad kalju-
tipud äkilise maatõuke läbi ülles kerkinud näivad ole-
vat; mägede jalul asuvad suured helekollased kõrbed.

Murcias ei ole palju mälestusmärke; rahvas on siin
väga tugeva usulise innuga, mis väljendub eriti Suure
Nädala kiriklisis talituis. Kõige tähtsam
Iesusugune neist on Suure Reede rongikäik, mis
rongikäik. kokku seatud imekenadest värvilistest
puust niikerdatud kujudest. Kujud on Hispaania kõige
kuulsama kujuraiuja Salzillo valmistatud. Mitte vähem
kui 1792 puust kuju ehk pasost olla see meister
niikerdanud, ning olnud uhke oma töö peale, kuid uhkem
veel oma ameti peale Püha Inkvisitsiooni liikmena.

Sevilla katedraal.

Sevilla katedraal ou üks toredamatest ristiusu kirikutest Gooti stiilis, ühtlasi kunsti muuseum. Siin kõrge
altari ees fantsitaksegi kolm korda aastas seda müstilist menuetti, millest kõne tekstis.

Mustlaste tants.

Hispaania mustlased on keevavereline rahvas, kes isegi andaluusialasi metsikus tantsus ületab. Nad tantsivad aga mõõdukamaid tantsu, näiteks menuetti, ning esinevad seal väga graatsiliste liigutustega. Pildil näeme sarnast tantsu. Naised tagapool krõbistavad kastanjette, millede tujukas krõbin saatemuusikas olulist osa etendab.

§ 10.

Andaluusia on rikas jõgedest ja suurtest mägedest, kus palju mineraale. Siin ongi see Tarsus, kuhu kuningas Salomon saatis oma laevad kulda ja

Lõbus Andaluusia. hõbedat tooma. Laastajad vandaliid nimetasid maad Vandaluusiaks; vandallitele järgnesid maurid ja asutasid siia Kordoba kalifaadi, mis jagunes Granaada, Sevilla, Kordoba ja Jaeni kuningriikideks. Andaluusia elanikud sarnanevad eluviisides veel praegu mauridele, nagu murcialasedki; neis on säilinud lillede, purskkaevude ja valgete majade pooldamine, millele lisaks elurõõm.

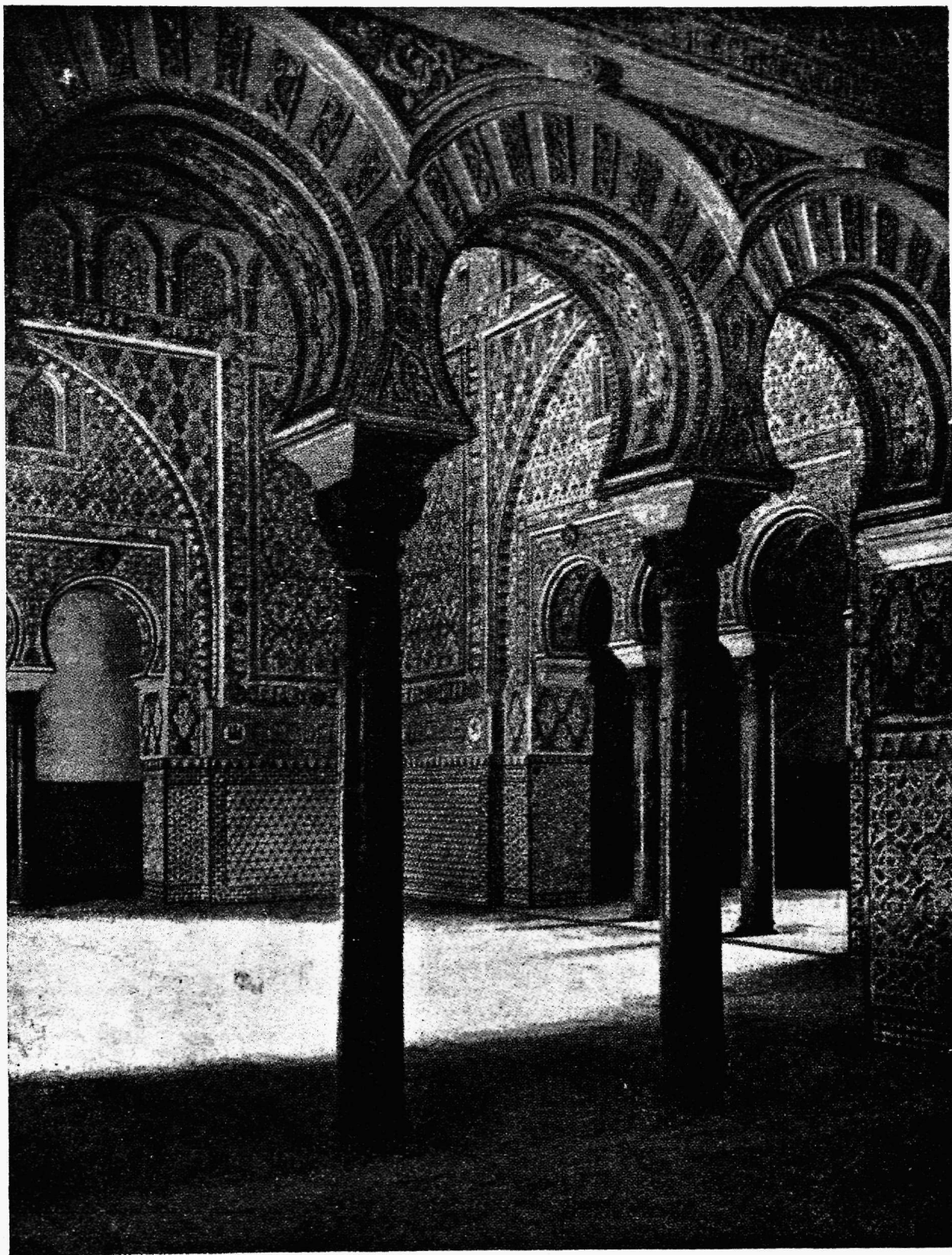
Sevilla asub suurel haljal legendikul, kus kollane Guadalquivir, tulles kaugelt mägedelt, omale laisalt teed rajab. Mauride ajal, kes oma varanduse

Sevilla, ainsam oma-pärane linn. raiskasid toreduste peale, ning oma vereandsid võitude saavutamiseks, oli Sevilla uhkuse ja toreduse keskkohaks. Sevilla koolid olid ilmale teaduse laialilaotajateks, tema turud olid täidetud siidiga, mis sadade-tuhandetele teenistust võimaldas. Etu näis siin alalise pühapäevana, mitte midagi tegemine arenes peeneks kunstiks. Tänapäevani pole vähenenud mauride säilinud ehituste suurepärase mõju keset mirtidega ja palmidega ilustatud aialinnu; veel praegu lehtlad kastavad omi lehti pladise-

vaisse purskkaevudesse; marmorbasseinid ja viljarohkuse all ägavad apelsinipuud täidavad igat platsi ja jahedaid õuesid lameda katustega majade vahel. Suvise päikese varjus laotatakse õuede üle riidekatted ja vaevalt võib kujutleda meeldivamat tunnet kui see, mida esile manab vaade pimestav-valgelt tänavalt läbi kunstiliselt väljatöötatud raudväravavõre sarnasesse maheda valgusega ja taimestikuga täidetud õue.

Sevilla on üks neist poolesttosinast linnadest, mis reisijale kustumatult meele jäävad, ent talle peab lähene-ma aukartuses ja poolehoidus, jättes kaugele maha eelarvamised moodsate edusammude suhtes. Sevilla meelitab endasse kunstnikke suurel arvul. Hinge kinni pidades läheneb reisija linnale, mis kui muinasjutu loss janunevalt legendikult üles kerkib roosade mäetippude, tornide ja kuplite koguna, milles kõige kõrgemale ulatub majasteelik Giralda. Sevilla tarvitab aastaid tutvunemiseks ja mitu köidet kirjeldamiseks. Rutt näib haavav tema õhkkonnas.

Enam kui pealiskaudset külastamist väärrib Giralda, see kuulub minarett, kus neljasaja aasta jooksul muhameedlasi on kuulnud palvele kutsuvat. Ta on kahvatu-roosaks võõbatud ja väga ilus oma arabeskidega ja kaares akendega, oma sihvakate sammastega, mille ülemised osad ilustatud. Ehitus on väga sügavale raja-

Sevilla Alkazar.

Alkazar on osa mauride lossist, mis ehitatud siis, kui Sevilla sai iseseisvaks kuningriigiks. Pilt kujutab saadikute saali, mida võib pidada üheks paremaks mauride ehituskunsti esitajaks.

tud, seinte alumised osad väga paksud ning temas on ülemine pind küllalt lai selleks, et mees vabalt seal ratsa sõita võiks. Alguses oli minarett 150 jalga kõrge, aga kui kristlased ta muutsid kellatorniks, ehitasid nad ta üle 300 jala kõrgeks. Teda tarvitati toraina, millel neli suurt kera otsas, mida 25 penikoorma kaugusele näha võis, 1395. aasta maavärisemise tagajärjel kukkusid kerad alla ja praegu ehib torni pronksist Usu kuju, mida sündmatult tarvitatakse tuulelipuna, sest et ta pöörab end kergesti iga tuule järele, hoolimata oma 2.800 naelalisest raskusest.

Alkazar on ka ilmakuulus ehitus, mille nime, nagu Alhambra, Tivoli jne. antakse suurtele muusikahoonele.

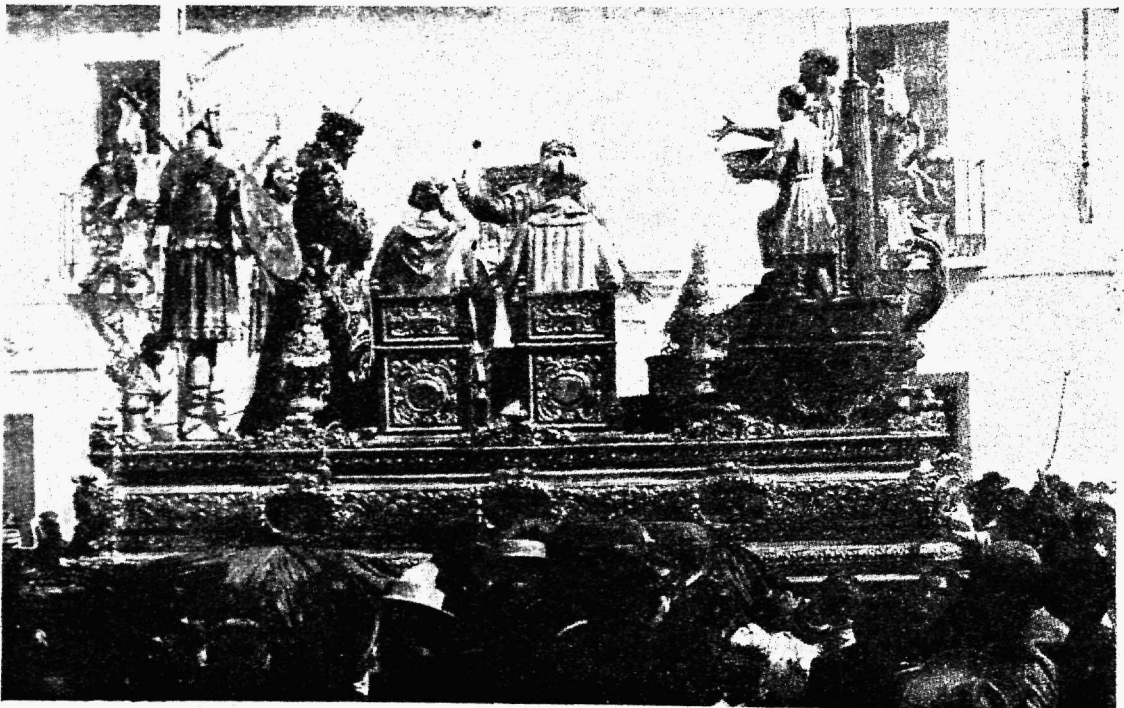
Alguses oli Alkazar mauride loss ja kindlus, mida ümbritsesid paksud seinad ja tornid. Peeter Hirmsa ajal ehitati ta ümber ja kaunistati toredate mauride ilustustega. „Neitside õu“ on hiigla sammastega ja värvilistest telliskividest ehitatud klooster. Vagajutu järele olla ta nime saanud maksust, mida sada neitsit igal aastal maksma pidid Kordoba kaliifile.

Alkazari taga asuvad aiad, mida arvatakse kõige ilusamate hulka terves ilmas. Seal on rohkesti terrasse, mirdisalusid ja kalleid hilli; kõnniteede lõpul sulisevad purskkaevud, sädeledes päikese paistel ning niisutades sageli hajameelset kõndijat. Viimasel ajal on nad osalt kaotanud oma ilust, kohanedes moodsale maitsele.

Iseäranis väärib tähelepanu tants, mida kolm korda aastas tantsitakse Sevilla katedraali kõrge altari ees.

Tants katedraalis. Koorilauljad poisikesed riietuvad sinistesse või punastesse siidkuubedesse, laiate kuldriipudega, kohevil varrukatega, Philippi ja Maria aegse moe järele; lühikesed varrukateta mantlid, pitsist kraed, paelad käsivarte tagakiiljel, rätik, mis seotud üle rinna, valged siidist sukad ja kingad täiendavad ülikonda. Kaenlas kannavad nad siniseid kübaraid valgete sulgedega. Nii sarnanevad nad väga baleti tantsijaile kusagil ooperis. Orel algab mahedat avamängu ja veel enne kui viimased helid sellest kustunud, alustab keelpillide orkester vanaaegist laulu ja temaga ühineb ka kogudus. On laulmine juba tiikk aega kestnud, kummardavad kõik tantsijad altari poole, pööravad siis näod vastamisi, panevad kübarad pähe ning alustavad tantsu. Alguses liiguvad nad pikkamisi õõtsudes edas-tagasi ja nende tants tuletab siis kaudselt meeletu menuetti. Tarvitatakse ka kastanjette, mitte aga Sevilla mustlaste kombel, vaid isesuguselt, kooskõlastades nende kröbinat tantsu rütmiga. Siis muutub tants kiiremaks ja mitmekesisemaks; kordub ikka jälle üks osa, milles tantsijad ringis teineteist taga ajavad, kehi õõtsutades, kastanjette kröbistades ja lauldes salme neitsi Maria auks.

Sevilla on usuliste mängude kodu. Kiriklised draamad pole siin sugugi vähem arenenud, kui olid vanade

Vaikne Nädal Sevillas.

Igast maailma osast tulevad kokku inimesed, et kuulust Vaikse ehk Püha Nädala rongikäiku oma silmaga näha. Tänavail liiguvad hiiglasuurtel vankritel kujude kogud. Pildil näeme Kristust Pilatuse ees, kes oma käsi peseb.

Bilbao. Linnavahid.

Bilbao on moodne sadamalinn, kuid raatuse vahid kannavad veel praegu luulelisi keskaja riideid, nagu Londoni Tower'i vahidki. Rinda ehib Bilbao linna vapp.

Vaikne ehk Püha Nädal Sevillas.

klassiliste jumalate austamise ajal, mil mängud põhjenesid eel kõige rahvahulkade lõbustamisel. Sevillas ei ole usk mitte ainult väline komme, vaid oluline osa rahva igapäevases elus.

Kõigist lugematutest kirikupühadest peetakse hoolega kinni, kuid Vaikse Nädala pidustused Sevillas on kindlasti kõige kunstimaitselisem kristliku rituali väljendus kogu ilmas. Seepärast on arusaadav, miks nad meelitatavad ligi küllalisi igast ilmakaarest, miks kerkiavad hinnad sel ajal kahe-kolmekordseks ja miks kõik elanikud anduvad sellele suurepärasele karnevaalile täielise usu- lise vaimustusega.

Üks armsamaist lõbustusist Sevillas, teatud määral ka kogu Hispaanias, on kukevõitlus. Võib olla on metsikus kinnitada teraskannuseid linde

Kuke- võitlus.

jalge külge, nagu seda Inglismaal tehtud, samuti kui on metsikus varustada sõdureid mõõkadega ja laskeriistadega, selle asemel, et lasta neid võidelda rusikatega, hammas- tega ja jallega. Hispaanias tarvitavad kuked küll loomu- likke kannuseid, kuigi nad sageli on viihitud teravaks kui naelad. Terasest kannustega kestab kukevõitlus vaid minutit kaks, ent Hispaanias kestab see sageli kolmveerand tundi ehk tund. Ja pealtvaatajad ei tarvitse olla alaliselt hirmul, et nende lõbu segab kordnik, nagu see juhtuks Inglismaal või Guernseys, viimases kukevõitluste keskkohas Briti saartel.

„Teie terviseks“.

Arragoonlased joovad viina nahklähkrast, mis viinale isese- suguse looma maigu annab. Teatud osavust on vaja, et viina läb kri kaelast suhu kallata.

Alhambra müürid.

Pildil näeme mauride vana punast kindlust, mis Hispaania hiilgavam ehitus ja üks ilma imedest. Keskel seisab oma kaljukoopast elukoha lähedal n. n. „mustlaste kuningas“.

Hispaanias on kukevõitlus üldiselt tunnustatud. Suurtel linnades on pea igal pool seadusepäraseid kukevõitluse klubeid, ning kordnikud külastavad neid vaid korra jalaleseadmiseks, nagu härjavõitlustelgi ja võiduajamistel. Kukevõitluste kohaks on tavaliselt umbes kolm jalga kõrge ümmargune laud, ümbritsetud traadiga. Klubi on kaalud lindude kaalumiseks, sidronid

nende kannuste puhastamiseks, tunniklaasid võitlusaaja kindlakstegemiseks; seinu katavad trükitud võitluseadused; ajamäärarjad, kohtunikud ja teenrid kuuluvad ka klubi koosseisu. Suured summad võidetakse ja kaotatakse kukevõitlustel pühapäevistel pealelõunail. Kõige paremad kuked tuuakse Kanari saartelt.

(Lõpp järgneb.)

MILJONIDOLLARILINE TEEMANT.

J. S. "FLETCHERI" romaan. Eestindanud L. L.

7

„Trafferdale jälle!“ ütlesin. „Üksi. Võtab naela otsast suure reisimantli. Nüüd ta... armas aeg! Ta keerab tule ära ja kojast on pime.“

Kuid ukse praost, kust Trafferdale oli tulnud, paistis natuke valgust. Aga nüüd varjas selle ta suur kogu. Ta läks tuppa, kust paistis valgus. Uks pandi kinni. Kõik oli vaikne ja — pime.

Olin segane. Miks oli Trafferdale kustutanud tule kojast peale seda, kui võttis sealt mantli, mida arvatavasti kavatses tarvitada? Ja mis tegi see teine mees? Teadsin kindlasti, et ta oli alles tolles toas. Viibisin veel natuke aega lukuaugu juures ja kuulatasin. Kuid ei kuulnud midagi, ka siis mitte, kui läksin teise ukse juure. Kusagilt ei kuulnud piukatust, ei tasast sosistamistki. Viimaks haigutas Rosalie — see oli väsinud, unise inimese loomulik haigutus.

„Kui kaua arvate, et nad peavad meid siin?“ küsis ta. „Olen hirmus unine.“

„Küllap vist peetakse meid hommikuni siin puuris,“ ütlesin. „Me ise ei saa end vabastada. Kuid heitke pikali sinna sohvale! Mina valvan — ma ei jää magama, seda võin kindlata. Arvatavasti... noh, mis see oli?“

Kuid teadsin väga hästi, missugune hääl sundis meid mõlemaid võpatama. See oli ukse kinnivirutamine.

„Nad on läinud!“ hüüdsin. „Välimine uks paisati kinni. Meid jäeti siia kogu ööks. Ses pole kahtlust. Just nii nagu arvasin. Nad põgenesid ühes teemandiga!“

„Kuid kust teate, et me vangisolek kestab ainult selle öö?“ küsis Rosalie. „Kui nad põgenesid, siis võime jääda siia mitmeks päevaks — ja surra nälga!“

„Ei!“ ütlesin ma rahustades. „Kindlasti on keegi, kes koristab neid tube, mõni vana naine, kes tuleb siia toimetama, voodid üles tegema ja nii edasi, ja kes ilmub hommikul. Kuid selle ajani, kardan, oleme küll vangis. Miks te ei lähe sinna sohvale magama?“

„Ja... teie?“ küsis ta.

„Oh, mina suitsetan,“ ütlesin. „Ma ei maga. Kell on üks — ehk tuleb keegi kella seitsmeks või kaheksaks. Tehke mu nõuande järele.“

Ta tegi. Sohva oli hea ja lai, vaiba ja paljude patjadega. Üheskoos kohendasime ta mugavaks, ja kümne minuti pärast oli Rosalie ju vaibunud sügavasse unne. Mina süütasin piibu ja istusin tugitooli mõtlema. Mul oligi palju, mille üle mõelda. Sest ma polnud sugugi kindel, et keegi tuleb hommikul, ega näinud mingit võimalust oma jõul end vabastada. Olin üsna kindel selles, et Trafferdale, proua Kennerley ja too võõras mees olid kõik koos läinud. Neil oli tarvis jõuda võimalikult kaugemale ja see, arvasin, kui olin asja üle rohkem mõelnud, oli veel põhjus, miks meid võidi siin palju kauem kinni pidada, kui alguses olin arvanud.

Öö möödus väga, väga pikkamisi. Vastu tahtmist hakkasin minagi viimaks tukkuma, kuni jäin magama. See oli rahunud uni, täis kummalisi unenägusid, kuid hommikupoole muutus ta vist tugevamaks, sest magasin kindlasti sügavat und silmapilk enne äkilist ärkamist. Ma võpatasin, vaatasin ringi ja nägin Rosaliet poolistukil sohval, silmad pööratud ukse poole.

Siis sain aru, et olin kuulnud mingit kära, ja et sama kära oli äratanud ka neiu.

„Mis on?“ sosistasin. „Kas kuulsite midagi?“

Ta nikutas koja poole.

„Eeskoja uks!“ ütles ta. „Kuulsin seda kääksuvat. Keegi on tulnud sisse!“

Ma tõusin püsti, ja tema ka. Seisime oodates, nagu pööratud ukse poole. Läks paar, kolm minutit. Siis keerati ukse käepidet ja ma haarasin oma püstoli. Rosalie tahtis keelata.

„Pole viga!“ ütlesin ma. „Ei mingit hädahoitu — aga kui keegi tahab tuppa tulla, siis

saab ta vaadata seda püstolit. Seiske te vähe kaugemal!"

Võti nagises lukuaugus, ja uks avanes väga pikkamisi. Siis oli mul raske imestushüüet tagasi hoida. Ukse prao vahele ilmus käsi, et ust lahti lükata — käsi, mille väike sõrm oli isemoodi kõver. Seda nähes tõstsin püstoli sellele kõrgusele, kuhu, arvasin, ilmub nägu.

Nägu vaatas läbi ukseprao.

See oli kitsas, kahvatu nägu, kel olid tumedad, augus silmad. Olin sel hetkel ainult mõne jala kaugusel sest näost ja sihtisin püstoliga otse mehe ninna. Ta suust pääsis kiljatus, millega ta kopsud võisid uhkustada, ruttas läbi koja, kiskus välimise ukse lahti ja tormas üle pea kaela trepist alla. Kargasin talle järele, kuid nägin ainult, kuidas ta kadus alla. Kuulsin siis ukse paukumist. Ta oli põgenenud tänavale.

Pöörasin ümber ja nägin Rosaliet vahtivat minu poole toa välimise ukse vahelt.

„Läinud?“ küsis ta.

„Ja suure hooga!“ vastasin. „Ta oli üks neist kolmest mehest, kes võtsid meid kinni!“

„Kas olete kindel?“ küsis neiu poolkaheldes.

„Päris kindel! Tunnen teda,“ kinnitasin. „Ta on see kõvera sõrmega mees — ta käsi on natuke vigastatud. Küll ma tundsin teda! Ja tema tundis mind. Ta käib nähtavasti siin Trafferdale'i teenrina. Ta vist imestas küll, leides meid siit!“

„Ei maksa enam siin viibida,“ ütles neiu. „Oleme vabad — läheme.“

„Silmapilk,“ peatasin ma. „Tahan seda korterit läbi otsida. Seal toas nad olid eile õhtul — vaatame, kas nad on jätnud sinna midagi, mis kõlbab iuhtnööriks.“

Toa uks oli alles poollahti. Läksime sisse. Seal oli tõesti märke ettevalmistusest põgenemisele. Laual oli kandik õhtusöögiga, kuid toitu polnud palju puudutatud; oli ka kangeid jooke, veine ja klaase; toolil vedelesid riidetükid. Näis nagu oleks Trafferdale pakkinud asju reisiks. Taga oli magamistuba — seal oli lahtijäetud kappe ja sahtlid, ja mehe õhtuülikond oli hooletult voodi peale visatud. Kuid kõik toad olid inimestest tühjad, ja nende kiire läbiotsimine ei annud mingit märki hiljutise elaniku reisi sihist.

Tahtsin parajasti Rosaliet välja saata, kui toas olevalt tugitoolilt sattus silma leht, mis oli sinna hooletult visatud. Seal oli üks koht sinise pliatsiga märgitud, ja nüüd tuli mulle meele, et kui Trafferdale õhtu hilja teise mehe sisse laskis, siis oli tulija kohe ta tähelepanu pööranud lehe peale, mis tal käes oli. Võtsin lehe toolilt ja vaatasin kohe sinisega märgitud

kohta. Järgmisel silmapilgul hüüatasin imestusest:

„See saatiski Trafferdale'i ühes seltsilistega reisile!“ hüüdsin. „Vaadake; siin on te isa sõrmed mängus. Lugege!“

Panin lehe lauale tühja kohta ja üheskoos lugesime toda sinise pliatsiga märgitud kuulust.

„5000 naela tasu. — Möödaläinud laupäeval varastati omanikult suur teemant maal olevas majas, kuhu maskeeritud mehed olid ta vägivaldselt viinud. Ülevahtimata tasu maksab asiaaiamiskontor Corland & Co., St. Martini Lane'il 983, nimetatud teemandi tagasitoojale või isikule, kes annab teateid, mille abil saadakse kätte teemant või ülevahtimata rüüstamise osalised.“

Vaatasime teineteise otsa. Sama mõte tuli kummagi pähe — midagi oli teoksil.

„Jah, see on isa töö,“ ütles neiu. „Ja Corlandi kontor? Kas teil polnud määratud teda seal kohata?“

„Oli,“ vastasin. „Täna peale lõunat. Kuid — me ei või oodata nii kaua. Trafferdale on ühes oma auväärt kaaslastega ju mitme tunni võrra meist ees. Peame kohe minema sinna jutustama, mis teame.“

„Tahan minna koju,“ seletas Rosalie. „Teenijad kõlistavad politseile, kui ma ei lähe. Tulge ühes minuga koju hommikueinele ja siis läheme koos Corlandi juure.“

Mõtlesin, et Corlandi kontor ei tehta vist lahti enne kella kümnet; ja kell polnud veel kaheksa. Ruttasime Trafferdale'i korterist, jättes selle oma saatuse hoole ja võtsime voorimehe Piccadillylt ning sõitsime Prince's Gate'ile. Jätsin Rosalie asjaks anda teenijatele seletust ja küsisin uksehoidjalt kõik eelmise õhtu lehed. Lehekimp käes, läksin härra Vandamarke'i Hollandi tuppa. Kuulutus oli igas lehes.

See kuulutus tegi mind õige segaseks — seda enam, et ma ei osanud enesele seletada, miks ma nii imestasin. Kuid siin see oli igas Londoni hommiku- ja õhtulehes ja Rosalie ja mina võisime anda neile Corland'itele mõningaid sinna puutuvaid teateid.

Läksime St. Martin's Lane'ile kohe, kui olime sõnnud. Enne kella kümnet olime elavas iutuajamises teravsilmalise mehega, kes minu meelest näis teadvat palju rohkem kui tahtis meile öelda. Jutustasime talle kõik me iuhtumused eile õhtust saadik. Asi näis teda väga huvitavat. Kuid ta jäi väga tõsiseks, kui nimetati Trafferdale'i ja proua Kennerley nimed.

„Kas olete täiesti kindel, et proua oli ühes temaga korteris?“ küsis ta.

„Ta läks sinna Trafferdale'iga,“ vastasin mina.

„Tahate öelda, et nägite neid minevat koos sisse välisuksest?“ küsis ta, iseäranis rõhutada- des liitsõna esimest osa. „Kuid te ei näinud teda korteris? Nii...“

Kuid siin katkestas teda sekretäär, kes tuli ja sosistas midagi. Kui ta ära oli läinud, pööras mees meie poole.

„Siin on mees, kes tahab anda teateid,“ ütles ta. „Tuleb kohe sisse. Kuulge, minge sinna kõrvaltuppa, lätkke uks lahti ja... kuulake!“

Rosalie ja mina kuulsime sõna. Kuulsime, kuidas võõras astus sisse. Ettevaatlikult vaatasin teda uksepraost. See oli mu vana tuttav — kõverasõrmega mees.

VII.

Rahulik teenija.

Enne kui Corland oli öelnud tulijale muud, kui paar sõna sissejuhatuses, tuli meie tuppa tagumises nurgas olevast uksest imeliku näoga väike mees, kes naeratades ja Rosaliele ning minule tähendusrikkalt nikutades, samal ajal kui pani sõrme hoiatavalt huulile, hüüis varvas- tel üle põranda, asetus minu küünarnuki lähedale ning hakkas ühes minuga vaatama läbi prao, mille läbi vaadates olin tunnud kõver- sõrme. Ta näis vahtivat meest kiirelt, kuid enese rahulduseks. See tehtud, pööras ta jällegi meie poole, raputas pead, naeratas ja näis avavat kõrvad sama suureks kui alles oli avanud silmad. Ja ta kuulas hoolega. Samuti ka meie. Selle mehe sealolemine, keda vae- valt kolm tundi varem olime näinud üle pea kaela tormavat korterist minu püstoli hirmu- tusel ja keda ma teadsin olevat osaline härra Vandamarke'i ja minu kinnivõtmises, oli, nõr- galt öeldes, väga imelik.

Kuid Corland oli hakanud rääkima kõva häälega ja samasuguse tooniga kui uuriija, kes risküsimusi ette pannes tahab tõtt teada saada.

„Kas tulite „Morning Post'i“ kuulutuse peale, jah?“ küsis ta. „Kuulutuse peale, kus kõneldi varastatud teemandist? Hea küll — ja kes te siis olete?“

Vastus tuli nii magusa rahuliku häälega, et vähe oli neid, kes oleksid ses suhtes võinud te- maga võistelda. Oleksin võinud julgesti ve- dada kihla mehe ameti üle tema hääle tooni järele.

„Mu nimi on Ganderson, sir, — John Gan- derson,“ vastas ta.

„Ganderson?“ Pole harilikumat nime! No, mis te teate sest asiast, Ganderson?“

Vastus sellele otsekohesele küsimisele sai sissejuhatuses väikese kõhatuse — niisuguse, mis ilmutab hoolega hoitud diplomaatiat.

„Jah, sir, arvan, et tean midagi — ehk pal- jugi. Asi on — kas ütleme omapärane? Ja keeruline.“

„Omapärane ja keeruline, kas nii, Gander- son? Hm... siis on minu meelest kõige parem, kui räägite lihtsalt ja selgelt. No, mis te siis teate?“

„Võin öelda, sir, et olen teener — ameti poolest, sir. Mitte just härrasmehe toateener — täidan teenri kohustusi Wellersfordi majas Down tänaval elavatele härradele. Üks neist on härra Trafferdale. Kahiuks pean ütleva, sir, et — otsustades tunnistuste järele — härra Trafferdale on mind petnud.“

„Kuidas? Ja mis ühendust on sellel selle jutuga?“

„Vaadake, sir — asi on nii: teenriameti kõrval harjutan natuke autojuhtimist — olen eksami sooritanud juht. Olen sõidutanud härra Trafferdale'i kaunis palju — vahest. Kui härra Trafferdale läheb reisile, sir, on tal kombeks üürida esimeseklassi auto Helling- ham'i autokuurist. Mineva esmaspäeva õhtul tuli härra Trafferdale varakult City'st ja käs- kis mind tuua auto, mida ta harilikult tarvitas. Tahtis, et ma sõidutaksin ta talumajja, mis tal on Lurreys.“

„Kus kohal seal?“

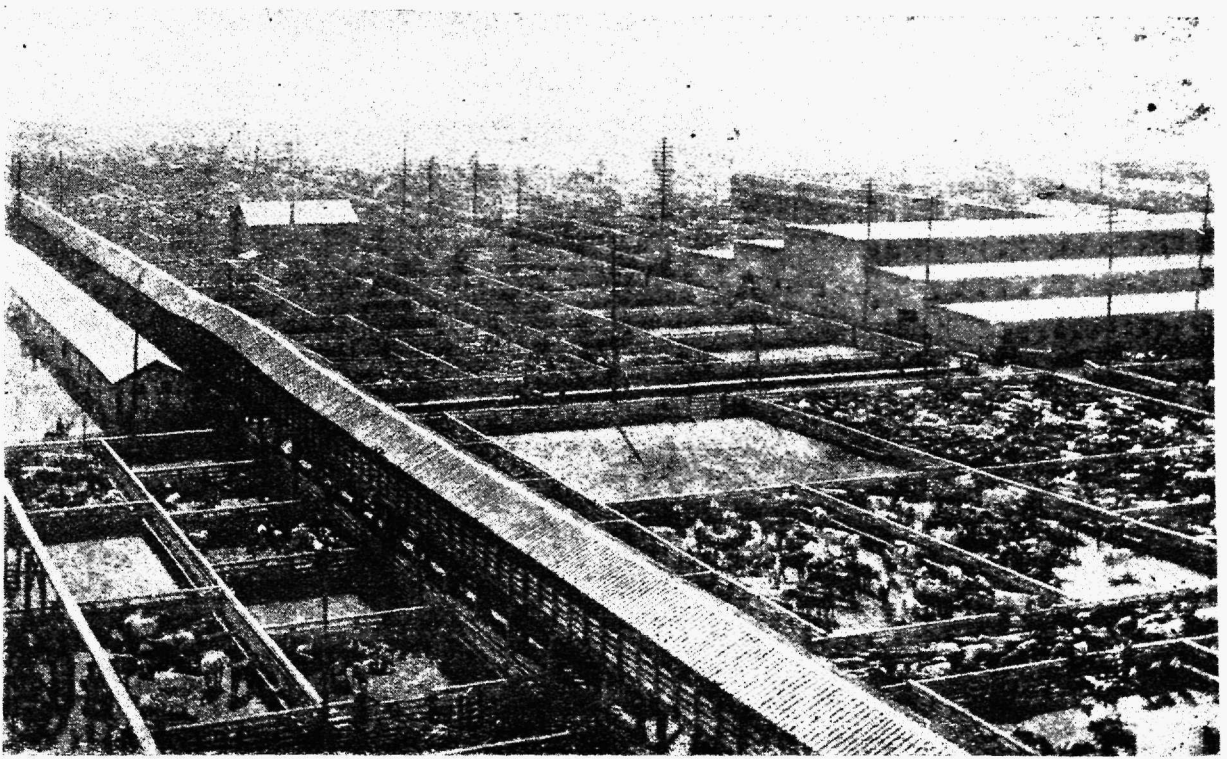
„Dorkingi lähedal, Leith Hilli kõrval. See on omapärane, vana maja, kuhu ta sõidab va- hest laupäeviti ühes tuttavatega. Üksildane koht, sir — pole ühtki teist maja lähedal.“

„Ja te viisite ta sinna esmaspäeva õhtul?“

„Jah, sir. Jõudsime sinna umbes kella nelja ajal. Siis ütles härra Trafferdale, et tal oli mulle mingi lõbus väike ülesanne. Ütles, et tema ja kaks tuttavat City'st tahavad kihl- veo tagajärjel teha ühele sõbrale üllatava, kuid süütu koeruse sellega, et võtavad ta kinni. Ta kinnitas, et kõik oli paljas nali, ja et peale seda, kui asi oli tehtud, ei naudi keegi seda rohkem, kui too kinnivõetud härra. Noh, sir, mina uskusin muidugi Trafferdale'i sõna — ta on ju minuga ikka härra viisi ümber käinud — Trafferdale'i. Tegin siis nagu kästud ja sõitsin autos Bushingtoni jaama, kus ma tema sõnade järele pidin veerand kuue ajal tabama nood kaks City härrat. Nad ootavad mind, ütles ta, ja ma pean täpselt nende kätte täitma. Sõitsin Bushingtoni, sir, ja varsti ilmusidki nood kaks härrat.“

„Kas tundsite neid, Ganderson?“

„Ei, sir, kumbagi. Polnud kunagi näinud neid härra Trafferdale'i juures ega kusagil mujal, niipalju kui mäletan. Nad olid niisugu-

Chikago tapamajad.

Need tapamajad on Ameerikas ja kogu maailmas kõige suuremad. Siia aetakse hiiglakarjad sigu, lambaid ja sarvloomi kokku; nende tapmine on uuema aja tehnika ja ökonomia nõuete kohaselt organiseeritud. Kes Ameerikas reisib, ei jäta noort linna Chikagot (ta ei ole pooltsada aastatki vana, aga elanikke on temas üle 4 miljoni!) ja tema tapamajasid vaatamata. On ilmunud sajad ja võib olla tuhanded reisikirjad, mis tapamajades töötavaid lihunikke, kes päevas mitukümmend tuhat looma veristavad, voolavaid verejõgesid, loomade lühikest surmaeelset kisa ja lihamägesid kirjeldavad.

sed härrad, keda võib tabada City's, sir. Muidugi tunneksin ma neid nüüd."

„Noh — mis juhtus?"

„Üks neist — see, kes pärast osutus peameheks — hakkas minuga rääkima ja ma ütlesin talle, et olen teinud käsutada härra Trafferdale'i määruse järele. Ta käskis mind siis sõita väikese raja juure, mis viib Marton Hilli golfimänguväljalt suurele maanteele, ja peatada seal. Tegin nii. Siis oli ju peaaegu pime. Kui auto peatus, astusid härrad maanteele. Nad tõid esile peakotid, mis peitsid pea ja õlad — ja panid need pähe. Nad käskisid mind ka niisugust pähe tõmmata, seletades, et seegi kuulus nalja. Pistisid siis püstoli pihku, öeldes, et see kuulus ka mängu, kuid kinnitasid, et see, samuti kui nende omad, oli laadimata."

„Oli see tõsi?"

„Minu püstoli kohta küll, sir — uurisin seda kohe hoolega! Siis ootasime puude all. Vana härra tuli, kuid tal oli noorem kaasas. Nad peatati, sir, ja vanemale härrale, keda nad nimetasid Vandamarke'iks, öeldi, et neid

võetakse kinni. Mõlemad aeti — ilma vägivallata, sir — autosse, ja mina sõitsin tagasi härra Trafferdale'i maija. Seal viidi need kaks härrat sisse ja pandi ühte tuppa luku taha. Ei tea, mis siis juhtus, sest mind saadeti kööki valmistama midagi süüa ja otsima jooki. Tunni aja pärast öeldi mulle, et ollakse minekuvalmis ja kästi viia neid mööda külateed Basingstoke'i lähedale. Sinna, nii linna lähedale, et see paistis, jäeti härra Vandamarke ja noor härra, ja teised viisin tagasi härra Trafferdale'i maija. Hilja õhtul tõin kõik kolm Londoni. See on kõik, mis tean esmaspäeva õhtu juhtumusest, sir."

„Kõik, mis teate? Kuidas siis sattusite meie kuulutuses nimetatud teemandi peale?"

„Kahele kaks juure pannes, sir. Täna hommikuni polnud mul tõesti mingid kahtlusi. Kuid täna, kui läksin harilikul kella ajal Trafferdale'i korteri, märkasid — sest et olen hoolas tähelepanija, sir — et härra Trafferdale oli põgenenud."

„Põgenenud? Kust te seda teadsite?"

„Arvasin seda selle järele, mis nägin. Mär-

kasin sinnajäetud eileõhtust „Evening Standardi“, kus teie kuulutus oli märgitud sinise pliitsiga. Siis hakkasin aru saama. Minus on natuke salapolitseinikku. Olin kuulnud härra Vandamarke'ist — tunnen ta abiteenrit. Härra Vandamarke'ist räägiti kui teemandikuningast. Teie kuulutus, sir, see, mis teadsin esmaspäeva õhtu juhtumisest ja ka see, et härra Trafferdale'i korteris valitseva korratuse järele otsustades ta oli kiiresti pakkinud reisi-kohvrid, tekitasid minus mu praeguse oletuse, nimelt, et Trafferdale oli mind petnud, et härra Vandamarke'i kinnipidamine polnudki mäng, vaid et, kuna ta oli seal toas, riisuti talt too teemant. Arvan, et ma pole kaugel tõest, sir.“

Oli silmapilkne vaikus. Imelik väike mees minu kõrval vaatas minu peale ja pilgutas mulle silmi. Siis vaatas ta Rosalie peale ja naeratas. Selle järele hõõrus ta sõnalasumata käsi, nagu oleks ta salajased mõtted teda väga huvitanud. Ja siis kuuldus äkki Corlandi hääli:

„Härra Gregg! Kas olete nii hea ja tulete siia? Ainult teie!“

Astusin kohe tuppa ja peatusin Corlandi töölaua ääres. Teenija selle teisel pool oli tõsise viisakuse kaju. Kui ma sisse astusin, tõusis ta püsti, kummardas ja jäi seisma, müts ühes käes ja ilusti kokkukeeratud vihmavari teises.

„Kas olete kunagi enne näinud seda härrat?“ küsis Corland minu peale näidates?“

Teener vaatas aupaklikult minu peale, kuid ta silmis oli ka väike etteheitv sära.

„Olen, sir. Nägin seda noort härrat hommikul — härra Trafferdale'i korteri söögi-toas, kus ta oli luku taga. Ta ähvardas mind püstoliga, sir. Jooksin kiiresti minema!“

„Kas te ei oodanud mingit seletust, Ganderson?“ ütles Corland. „Käisite seal ja siis — mis siis juhtus?“

Ganderson sügas nina.

„Ma pole laskeriistade sõber, sir. Arvasin paremaks põgeneda. Võib õnnetus juhtuda...“

Corland pööras minu poole ilmega, mis näis märku andvat, et mina segaksin asja.

„Kas tunnete teda, härra Gregg?“ küsis ta.

„Väga hästi!“ ütlesin võimalikult tõsise häälega. „Ta on neist meestest, kes härra Vandamarke'i kinni võtsid.“

„Süütult, sir. süütult!“ ütles teener. „Seletasin praegu härra Corlandile, et...“

„Te seletused oleksid kohasemad politseikambriks,“ jätkasin mina. „Te olite üks neist kolmest ja olite sõjariistus! Minule meeldiks...“

„Kardan, et härra Greggi võimuses on teid vangistada, Ganderson,“ katkestas Corland,

salaja mulle pilgutades. „Kuid arvan, et ta tahaks heameelega kuulda te juttu vähe pikemalt. Noh, kas olite kunagi kuulnud tollest teemandist.“

„Ei iialgi, head härrad! Ei iialgi, seda kinnitan ausõnaga! Oletan, et härra Gregg, kuna ta tuli praegu toast, mille uks on olnud lahti minu siiajõudmisest saadik, on kuulnud kõik, mis olen rääkinud. Ja see, mis olen rääkinud, on sula tõsi — ei rohkem ega vähem. Teemandist ei tea ma midagi, kuid mu kindel arvamine on, et see on härra Trafferdale'il. Miks oleks ta põgenenud, kui see poleks olnud temal?“

„Me pole sugugi kindlad, et ta on põgenenud,“ tähendas Corland. „Kui teate rohkem...“

„Tahtsin just öelda rohkem, sir, kui härra Gregg astus tuppa. Minu arvates on härra Trafferdale põgenenud mannermaale.“

„Miks te seda arvate?“ küsis Corland.

„See, et hommikul, kui astusin ta korterisse, leidsin laialipillatud asjade seast Bradshaw' sõiduplaani. See oli avatud Harwichi rongisõitute kohal suurel idaharul. Harwichi leheküljel oli raamat kummuli keeratud. Harwichi läheb kiirrong kell 5.5 hommikul, sir.“

Corland pööras minu poole.

„See näib oma kohast põhjendatud olevat,“ ütles ta. „Harwichi? Reisi eesmärk oli ehk Amsterdam — see on suur keskkohat teemandimaailmas. Ma ei usu, et mul oleks see-kord teilt veel midagi küsida, Ganderson. Kus elate?“

„Shepherd tänaval 21-c, sir,“ vastas teenija kiirelt ja tõi esile trükitud kaardi. „Mu nimekaart, olge nii lahke, sir.“

„Hea küll — teatan teile, kui teid tarvita-takse, sir,“ ütles Corland, kaarti sahtlisse pannes. „Nüüd võite minna, Ganderson, kui härra Gregg ei taha teilt veel midagi küsida?“

„Tahan küll,“ ütlesin mina, pöörates Gandersoni poole, kes oli ju ukse juure minemas. „Kui kaua olete tunnud härra Trafferdale'i?“ küsisin.

„Umbes üheksa kuud, sir,“ vastas ta. „Sest ajast, kui ta muutis oma korterit — kus on elanud selle ajani.“

„Olete seal majas juba õige tuttav?“ pärisin.

„Jah, sir, — nii tuttav kui teenija saab olla.“

„Kas olete kunagi näinud seal proua Kennerley'd?“ küsisin.

Ta raputas tõsiselt pead.

„Ei sellenimelist, sir,“ vastas ta. „Olen näinud seal naisolevust paar korda. Kuid ta nime pole minu kuuldes öeldud.“

„Mis nägu ta oli?“ pärisin. „Olge nüüd täpne!“

Ta silutas mõttes lõuga.

„Hm, pigemini kaasakiskuv kui ilus. Külgetõmbav naine minu arvates — pikk, mustavereline. Kas ta on see, keda mõtlete, sir?“

Ma ei vastanud. Ta kirjeldus sündis õige hästi proua Kennerley kohta. Ja Corland nikutas uuesti jumalaga jätmiseks.

„Hea küll, Ganderson,“ ütles ta, „teatame teile, kui on tarvis tulla. Parem on, kui vahepeal suu kinni peate, saate aru.“

„Võite loota minu peale, sir,“ vastas teinija. „Loodan ka, et mind peetakse meeles... hm, tasuga.“

„Asjakohaselt,“ vastas Corland. „Saame näha, missugune tagajärg sel tuleb. Jumalaga nüüd!“

„Jumalaga, sir,“ ütles Ganderson.

Ta läks minema pehmete, hääletute samumudega. Kohe kui uks sulgus ta järel, vaatas Corland teise tuppa ja ütles häält tõstes:

„Metham!“

Imeliku näoga väike mees, kelle olin jätnud Rosalie juure, tuli sisse käsi hõõrudes ja naeratades. Ta tuletas mulle meele rotikoera, kes innust vabisedes, ootab saagi tagaajamist. Corland ütles talle paar sõna sosinal; mees nikutas hääletult, hõõrus veel kord käsi ja ruttas toast välja. Corland pööras minu poole.

„Noh, härra Gregg, mis te mõtlete sest teinijast?“ küsis ta. „Kuulsite kõik, mis ta rääkis. Noh — kuidas see teile tundub?“

„Tahaksin parem teada, kuidas see teile tundub,“ küsisin. „Mina olen päris segane.“

„Mina ka,“ ütles Rosalie, kes oli parajasti tuppa astunud. „Õelge meile, mis te mõtlete, härra Corland!“

Corland naiatas tooliseljale, pistis põidlad vestitasku ja tinsutas sõrmedega. Ta naeris tasa, vaadates ühelt teise peale.

„Ei tea õieti,“ ütles ta. „Ma pole kindel, et see mehike pole saadetud siia — meelega. Silmalummutuseks!“

„Silmalummutuseks!“ hüüdsin mina. „Saadetud? Arvate, et Trafferdale'i salk...?“

„Õige tõenäolik,“ vastas ta rahulikult. „Eksitama meid jälgilt. Ma haistan vingu! Väga võimalik.“

„Kuid — ta jutustas nii avalikult kogu jutu!“ tähendasin. „Ta paljastas kõik!“

„Õieti midagi, hea härra, mida ei teatud ju või poleks võidud kergesti tõestada,“ vastas Corland. „Kas ta jutustas teile midagi, mis te ise ei teadnud? Ta seletus kinnivõtmisest oli sarnane teie omaga. Ta juhtis noid ja juhtis osavalt. — mis võis ses asjas kõige võimalikum oletus olla!“

„Nimelt...?“ küsisin.

„Arvamisele, et Trafferdale on teel Harwichi ja mannermaale!“ vastas Corland kahtlustavalt naeratades. „Ma ei imestaks, kui mees just sellepärast tuligi — tuli eksitama meid jälgilt.“

„Trafferdale'i saadetud?“ hüüdsin. „Seda arvate?“

„Jah, vaadake,“ ütles Corland. „Mis oli kell, kui Ganderson avas toa ukse, kus te mõlemad olite kinni? Natuke üle seitsme? Noo ja tal on olnud kolm tundi tarvitada, enne kui jõudis siia — tublisti kolm tundi. Kus ta on olnud selle aja? Arvatavasti Trafferdale'i juures. Nad on jõudnud haududa plaani, kuidas visata liiva me silmi. Ei usu, et Trafferdale läks mannermaale. Arvan, et ses jutus on kõige taga midagi, mis pole veel ilmsiks tulnud. Pean ootama, kuni härra Vandamarke jõuab siia täna õhtul. Praegu, nagu ütlesin, kardan küll, et Gandersoni saatis siia sama mees, kelle peale ta kaebas! Väga osav mäng!“

„Te peate Gandersoni kuriteokaaslaseks?“ küsis Rosalie.

„Minu arvamise järele, neiu Vandamarke, on ta seda,“ kinnitas Corland. „Ta pole peamees, vaid kuriteokaaslane, sellepärast, et saab hea palga oma vaevast. See mees pole rumal — otse selle vastu küllalt kaval ja osav. No, saame näha!“

„Kuid,“ ütlesin mina, „kui too mees on teie meelest osaline kuriteos, kas ei ole...“

Ma kõhklesin, sest ei leidnud õiget sõna. „Kas oleks pidanud laskma teda ära minna?“ lõpetasin. „Seda ma mõtlen.“

Corland naeris. Minu süütus näis teda huvitavat.

„Olge muretu, härra Gregg!“ vastas ta. „Ganderson võib olla, nagu ta minu meelest ongi, libedakeelne osav kelm, kui tahes kaval oma sõnades. Aga ta ei kõlba tulenäitajaks tollele mehele — Methamile — kes läks siit hiliuti ühe teise asja pärast — jälgimiseks! Metham peab Gandersoni silmas — kuni tarvitame teda! Me ei saa teha midagi muud, enne kui härra Vandamarke tuleb tagasi täna õhtunoolikul.“

Rosalie ja mina lahkusime Corlandi juurest. Neiu tahtis minna koju. Mina jälle otsustasin, kuna oli ju peaaegu keskpäev, jääda siia lähedale, et tabada ta isa Corlandi kontoris telegrammis määratud ajal. Neiu läkski varsti voorimehe peale ja mina läksin ilma mingi eesmärgita St. Martini Lane'ile. Olin käinud sada meetrit, kui äkki tundsin, et keegi puudutas mu küünarnukki, ja ümber pöörates nägin enese ees Methami.

„Härra Gregg!“ sosistas ta. „Te võite olla

mulle väga kasulik, kui tahate! Mul pole aega otsida abi mujalt. See Ganderson tabas siin teise mehe — välimuse järele otsustades härasmehet. Nad läksid sinna joogimaja teisel pool uulitsat. Kui nad tagasi tulevad, siis vist lahkuvad teineteisest. Sel juhtumisel te minige selle järel, kuna mina jätkan Gandersoni jälgimist. Ganderson ei tunne mind — see tei-

ne jälle ei tunne teid. Tulge siia kõrvale, härra Gregg!”

Ta tõmbas minu ühe värava alla. Häältevahtisime joogimaja ust. Mõne minuti pärast tuli Ganderson ühes seltsilisega välja. Ja viimases tundsin mehe, kelle Trafferdale oli eelmisel õhtul lasknud oma korterisse — ajalehe tooja.

(Järgneb.)

KATKED ANATOLE FRANCE'I „EPIKURI AIAST“.

I.

Võib öelda, et võluvaid salme luues poeedid enamail juhtumusil ei tunne neid teaduslisi reegleid, mille järele nad selle juures käivad. Luulekunstis jälgivad nad kõige naiivimat empirismi, ja — seda täiesti põhjendatult. Oleks ülekohtune neid sellepärast laita. Kunstis samuti kui armastuseski jätkub instinktist, kuna teaduse valgus seal mitte just sünnis pole. Kuigi ilma geomeetriata ilu pole, võib siiski ka ainuüksi tundega taibata ilusaid vorme. Õnnelikud on luuletajad: osa nende jõust oleneb nende teadmatusel. Ärgu nad liig ägedalt vaieldu loomingu seaduste üle: sarnaseis vaieldustes kaotavad nad enda graatsia ning süütuse, viseldes teooriate kõrbeis nagu kalad, kes veest välja võetud.

II.

Mitte vormidega ega värvidega enda harvadel headel silmapilkudel ei võlu nagu loodus meid raamat, vaid keelelt laenatud märgikesega. Tibatillukesed märgid äratavad meis jumalikke kujusid. See on imetegu. Kena salm on kui poogen, mis libiseb üle meie helisevate vibrioonide, kuid mitte luuletaja, vaid meie endi tunded laulavad meie südameis. Rääkides enda armastusest naise vastu, äratav ta meis meie armastuse ja kannatused. Ta on vajumise väljakutsuja. Teda mõistes saame talle võrdseks. Meie kõik kanname endis ühe eksemplari igast meie luuletajast ja seda ei tea keegi ja see hävineb igaveseks ajaks ühes kõigi oma teisenditega, kui tunded meid maha jäta. Kas tõesti arvate, et me omi luuletajaid siis nii armastaksime, kui nad meist ei räägiks? Milline õnnelik arusaamatus! Kõik suurimad luuletajad on egoistid, nad mõtleavad ainult iseendast, ainult iseennast valavad nad omisse salmesse, kuna meie neis salmes leiame ainult iseendid.

Luuletajad aitavad meid armastada: nad teenivad ainult meie armastust. Nad on kui naised, kelle kiitmine asjata: kõige kallim on alati ka kõige kenam.

III.

Kõik, mis teatava kunstilise maitse ning võtte tõttu näib uuena, vananeb ruttu. Artistiline mood möödub samuti nagu kõik teisedki moed.

On uutena näivaid affekteeritud ütelsusi, mis sarnanevad kuulsate rätseppade õmmeldud riideile: nad elavad ainult ühe hoo-aja.

Rooma kunsti langusel kammiti keisrinna kujude juukseid viimase moe järgi. Need kammimad naeruvääristused ruttu ja alati pidi neid uuendatama, ning siis tehti kujudele marmorist parukad.

Arusaadav, et igat liig „kammitud“ stiili, samuti kui mainitud kujusid, peab iga aasta uuendama. Ning meie päevil, mil inimesed ülikiiresti elavad, kestab kirjandusliste voolude iga kõigest mõne aasta, vahest ainult mõne kuu. Tunnen noori, kelle stiili ea pikkus on kõigest paar põlve, kuid mis juba näib vanana. Vast on see tolle imettegeva masinate ja tööstuse edu tulemus, missugune edu ka ühiskonna enda keerdu haaranud.

Goncourt'i ja raudteede ajajärgul võis kaua elada ühe ning sellesama artistilise stiili kulul.

Kuid elektri aastasajal uuendab kombeist olnud kirjandus omi vorme meeleheitele ajava kiirusega. Ühes Ludvig Halery'ga peame ütleva, et lihtne on ainult see vorm, mis ilma suurema vapustusega mitte aastasadu, mis liig palju oleks, vaid mõne aastagi püsib.

Pearaskus on selles, kuidas piiritleda lihtsuse mõistet.

See loodus, mida meie tunneme, pole seal, kus ta eluga kokku puutub, sugugi lihtne. Ning kunst ei või pretendeerida suurema lihtsuse peale kui loodus.

Ent siiski saame üksteisest aru, kui räägime, et see ja see stiil on lihtne ja see ning see — keeruline.

Kuna sõna tõsisel mõttes pole olemas lihtsat stiili, siis on olemas stiilid, mis näivad lihtsaina ja just need võivad noort generatsiooni ja just need võivad loota kestvat püsivust.

Vaja kindlaks teha, millest siis oleneb see stiili õnnelik välimus.

Vastates peab ütlema, et stiili lihtsus ei ole mitte sellest, et ta ehk on vaene mitnekesiste elementide poolest, vaid sellest, et kõik ta osad isekeskis enam-vähem harmooniliselt liituvad ja et neid võimatu üksteisest lahutada.

Lühidalt, hea stiil sarnaneb valguskiirele, mis minu kirjutades läbi akna tuppa langes ja milles selguse ning puhtuse põhjuseks on teda sünnitava seitsme värvi koosmõju.

Lihtne stiil on selge ja tervikuline: ta on keeruline, kuid see ei paista välja.

See on ainult kuju, kuid teame, et kujud midagi ei vääri, kui neid pole loonud luuletaja. Siiski tõendan, et keele võluvaim ja igatsetum lihtsus on ainult näilisus, mille ainsaks põhjuseks on sõnade suurim ökonoomia ning hea järjekord kõnes.

IV.

Ärge kartke külge luuletada muistseile kunstnikele neid ideaaale, mida neil kunagi polnud.

Keegi ei satu väimustusse ilma teatava enesepetteta, ning mõista suurt kunstitööd, tähendab teda eneses uuesti luua. Ühed ja need-samad teosed kajastuvad iga nautija hinges ise-

P.-Ameerika Ühisriikide president Coolidge, sai 1923. a. Hardingi surma järele presidendiks ja valiti selleks nüüd uuesti.

Uus Inglise peaminister Baldwin.

Lahkunud Inglise peaminister Macdonald.

viisi. Iga põlv otsib muistsete kunstnikkude töis uusi muljeid. Sellepärast armastab inimsugu ainult neid teoseid kirglikult, mis enda mõnes osas alatiseks jäävad mõistmatuks ja mida mitmet moodi seletada võib.

V.

Usaldamatust esteetika vastu äratav asjaolu, et temas kõike tõendatakse tõestuse abil. Zenon tõendas, et vibult lastud nool on liiku-

matu. Tõestus vaikib silmaga nähtava ja käega katsutava ees, ning võib põhjendada kõike muud, kuid mitte seda, mis näib tõelisena. Paistab, et inimesed seda aimavad, sest kunagi ei talita nad tõestuste järgi — neid juhivad nende instinktid. Nad kuulavad ainult seda käsku, mis neile annavad nende kired — armastus, vihkamine ja iseäranis hirm. Religiooni eelistavad nad filosoofiale ja tarvitavad tõestusi ainult siis, kui neil vaja õigustada omi

pahu tegusid ning kalduvusi. See on koomiklik, kuid andeksantav. Kus tegutseb instinkt, seal on inimestel enamasti edu ja instinktiivseil tegutsemisel põhjeneb ka elu- ning sugualalhoidmise mehhanika; filosoofilisi süsteeme kiidetakse ainult siis, kui neid loovad geeniused, kuigi neis näha pole vähematki tõemärki, mis sunniks neile eesõigust andma. Moraalis on head kõik arvamised ja kui moralistid pealtnäha, ühel nõul pole, siis ainult sellepärast, et nad enamail juhtumisel ei sobi nõndanimetatud terve mõistusega või massi instinktiga. Puhta mõistuse nõuannete järgi võib jõuda kõige kummalisemateni järeldusteni, nagu seda alati tähele võib panna mõnes usulises sektis, mille asutajad üksikluse ekstaasis põlgavad ja põlgasid üldiseid arvamisi. Vist kõige paremini arutles kainiitide sekt, kes, nähes, et maailm pahasti ehitatud, oma järeלקäijale soovitas maailma füüsilisi ja kõlblisi seadusi mitte täita, võttes eeskujuks roimare — Kaini ning Juudast. Iga religiooni sügavamas kurus pesitub see suur ning püha tõde, et inimene ei pea mitte kõledaid arutusi, vaid südant kuulama.

Esteetikas peab enam kui kusagil mujal kartma argumentatsiooni, põhjendamist. Esteetikas peab kartma kõike — ükskõiksust ja parteilisust, delikaatset perversiteeti ning süütust, lihtmeelsust, mis kardetavam kui vargus, kunsti ja tarkust. Eriti hädaohtlikud on sofismid siis, kui neis on palju ilu ning nõiduvust. Ei maksa uskuda ka matemaatilist mõistust, mis täiuslik ning peene ja keerulise konstruktsiooniga, et võib töötada isegi õhuta ruumis ja mille rattavärgi segiajamiseks jätkub ainsast liivaterast. Ajab hirmu peale mõte, missugused tagajärjed sarnasel liivateral matemaatilise peajuu kohta võivad olla. Näide — Pascal.

Esteetikal pole pisutki soliidilist alust: ta on õhuloss. Teda püütakse ehitada eetikale. Kuid pole eetikat. Pole sotsioloogiat. Isegi bioloogiat pole olemas. Teadusehituse kroonimine peitus ainult Auguste Comte'i peaaus, kelle teosed on prohvetlikult ennustavad. Kui kord bioloogia luuakse, see on mõne aastamiljoni pärast, siis võib ehitada ka sotsioloogia. See on paljude aastasadade töö ja ainult siis võib esteetikateadust põhjendada kindlale alusele, kuid seks ajaks on meie planeet juba enda olemasolu piirini jõudnud.

Õeldakse, et arvustus põhjeneb traditsioonil, ning üldisel üksmeelil. Vale. Seltskonna arvamine võib mõnele teosele soodne olla, kuid see on järeלaimamine, mis inimeste ja loomade peale nii tugevasti mõjub.

Järeलaimamine on tarvilik selleks, et elada ilma suuremate eksimisteta. Temale alluvad

kõik meie teod ja ta juhib meie esteetilist tunde. Ilma selle tundeta oleksid arvamised kunsti kohta veel mitmekesisemad kui nüüd; ainult järeलaimamisega on seletatav, et teos, mille mõned üksikud heaks kiidavad, heaks kiidetakse suure lugejate-vaatlejatehulga poolt. Ainult esimesed arvamised olid vabad, järgmised aga juba suggereeritud; neis pole ei mõtet, väärtust ega iseseisvust, kuid need loovad kuulsuse. Kõik oleneb tühisest algusest ja selles tulebki, et teosed, mis nende sündimisel vaenulikult vastu võetakse, pärastpoole vaevalt sellest vabanevad, kuna, vastuoksa, raamatud, mis juba algusest peale reputatsiooni omandanud, selle alal hoiavad ka siis, kui neid keegi enam ei loe.

Näiteid võiks palju tuua, ent lepime üheainsaga. Aasta viieteistkümne eest dikteeriti kusagil vabatahtlikkude sõdurite eksamil üks katke, mille allkiri puudus; trükituna kõigis lehis tekitas ta üldist naeru. Isegi literaatorid hirmistasid teda.

„Kust need sõjaväelased eksamineerijad — küsisid lehed, — sarnaseid lollusi ja õgarusi välja kraabivad?“ — Selgus, et too katke oli võetud ühest väga heast raamatust, nimelt Michelet' omast, ja veel ühest ta kõige paremast, õitseaja tööst. Katke algas nii: „Prantsusmaa geograafilised vööd erinevad oma produktidega; põhjapool Belgia ning Flandria rannasid ja madalad tasandikud linapõldudega ja humalaga — selle põhjamaa kibeda viinamarjaga,“ jne. jne.

Asjatundjad sajasid neid ridu, pidades nende autoriks mõnd vana kolonelli. Kuid kõige kihvtisem ja halastamatum piitsutaja oli üks suuremaist Michelet' austajaist. Tolles katkes on tõepoolest palju ilu, kuid, et teda kõik üksmeelselt ülistaks, selleks on vaja, et ta allakirjutatud oleks. Sedasama võib öelda iga inimkäega kirjutatud lehekülje kohta. Mida heaks kiitis mõni kuulus nimi, sellel on lootust menukski. Pascali tõis leiti ääretuid perspektiive, avaraid kohti, kuid need osutusid pärast trükivigadena. Oldi vaimustatud „põhjatus rakikurssidest“, mille tekitajaks oli kirjutussule vääratus.

Teaduste akadeemia pidas kellegi V. Lucase rapsodiaid Pascali ja Descartes'i tööks, sest et allkiri õpetatud asutuse eksiteele viis. Ossiani peeti Homerose sarnaseks, kui ta muistsusesse usti ja ta sattus põlguse alla, kui teada saadi, et see oli Macpherson. Inimesed, kes millestki üksmeelselt vaimustatud on, lähevad arvamislahku, kui eritlema hakatakse, et mis kellegi selles teoses meeldib. Saaks huvitava raamatu, kui üles kirjutada mõne, inimsoo kõige tähtsama teose arvustuse ajalugu. — näit.

„Hamleti“, „Jumaliku Komöödia“, või „Iliase“ kohta. Nüüd võib „Ilias“ meid enda barbaarse ja primitiivse karakteriga, kuna XVII. aastasajal Homerost sootuks teiste põhjuste pärast kiideti.

„Uskuge,“ ütles Boileau: „kui Homeros tarvitab sõna „koer“, siis sellepärast, et see Greeka keeles hästi kõlab. Need ideed näivad meile naeruväärsena, kuid kahesaja aasta pärast on meiega ideed naeruväärsed, sest et raske on

ühendada kaht tõde, — et Homeros on barbaar ja et barbaarsus väärib imetlust. Kirjanduses pole ainustki arvamist, millele teise arvamise nimel võimatu vastu vaielda.

Kas ei järgne sellest, et esteetikaga ega kriitikaga ei pea tegemist tegema? Ma ei väida seda, kuid ütlen, et see on kunst ja kui tahetakse temaga tegemist teha, siis tehtagu seda kire ning andumusega.

Tõlkinud Noto.

MÕNDASUGUST.

Rikkus ja kuritegevus.

Et mitte ükski vaesus, vaid ka rikkus kuritegevusele ajab, on näha tuntud Chikago mõrtsukatöö-protsessist, kus miljonäripojad Leopold ja Loeb poisikese tapmise pärast eluaegsele vangistusele mõisteti. Uurimus näitab, et vanemate suur rikkus noortele mõrtsukatele saatuslikuks sai. Selgituseks käsitame mõlema kurjategija elu ning ülespidamist enne ja pärast tegu, eriti uurimise ajal. Ikka esinevad ühed ja samad põhimotiivid: head intellektuaalsed võimised, mis nii kooli- ja ülikoolielus kui ka vabas kohtu ees esinemises välja paistavad, aga ka selgesti ära tähendatud, liig ülehinnatud teadmine oma enese intelligentsusest. Seevastu kõigi takistuste täieline eitamine, palju enam veendumus harilikust kaasilmast üleoleva olevusena, „üliinimesena“ ühistest kohustustest vaba ning sündinud olla igale oma armsa „mina“ tungide ja soovile maad anda. Sarnase mõtlemisviisi ja ühtlasi ta teostamisabinõu juureks on perekonna põhjatu rikkus, millest juba alaealisel pojalt nii suur osavõtt, et piiramatut võimutunde maad võtab — toetatud isa-dollarikuninga mõjukuse teadmise. Kas ei tiku siin paralleele tõmbama Rooma, Hommikumaa ja muude despootide hirmutegude vahel, mille ajaloolisel arutamisel veel praegugi küsimus: „patoloogiline või mitte?“ lahtine on? Kas on siin tegu iseäralise haiglase „cäsarihullustusega“? Uurimine on nüüd tublisti kõrvale nihkunud ühekülgetest, parteipoliitiliselt maallitud kirjeldustest, mis Tacitus pakub. Tiberius on tänapäev kõva ja lõpuks meeletibeda, kuid mitte kuidagi verejanulise valitsejaloomuna tunnustatud. Caligula ja Nero hirmuteod on tõsiasjad, kuid uusimad ajafoolused ei kõnele enam vaimuhaigusest, vaid „cäsarlikust ainuvalitsuse-uimastusest ja kiirest enneolematu järele“ vürstlil, kes arvas, et talle „kõik kõigi vastu oli lubatud“. „Seda on hullumeelse loogikaks peetud, aga kas pole see enam brutaalse võimutunde loogika, võimutunde, mis ofukorra tõttu ainult liig kaugele oli aetud?“ Ja nüüd võrreldgem sellega Chikago kaebealuse väljendusi, nagu: „Olen uhke selle peale; olen lapsest saadik vaeva näinud iga tunnet eneses perekonna vastu surmata. — Me tegime katset; mõrtsukatöö oli juhust ja kuulub sinna juure; on sama kerge õigeks mõista sarnast tapmist kui putukasse

kihvitinõela pistmist. Teadusline uurimine ei tunne haastust.“ Sinna juure veel väljakutsuv ülalpidamine kohtu ees ja vangihooes. See kõik laseb end seletada ainult kindla ja sageli proovitud teadmise: isa rikkus võimaldab iga tuju rahuldamise ja tõrjub juba eemale äärmise tagajärje — surmaotsuse — ning avab varem või hiljem ka vangla ukse. Kui see juure võimukoha, mis dollaril ja ühtlasi trustimagnaatidekogul Ameerikas on, võtta, siis paistab — mutatis mutandis — hukkaläänud miljonäripoegade ja ärarikutud despootide järeלטulijate hirmutegude üksikustega võrdlemine õigus- tatud olevat. Võimukõditus, takistuste eitamine — kus juures muudugi ei tohi kahe silma vahele jätta, et Ameerikas alles üksikute sarnaste juhtumistega tegu, mille lämmatamiseks vali riigikord ja terve kodanikumeel veel võitlusvõimelised. Igatahes on see selge näitus kuritööst kui tegija iselaadi ja ümbruse mõju tulemusest. Ainult viimast tõsiasja ei hinnata küllaldaselt, et igal sotsiaalsel miljööl oma omapärane kriminaalkülg: Mitte ükski vaesus pole kuritegevusfaktoriks, vaid ka rikkus — seda näitab meile Chikago miljonäripoegade protsess.

Maailma rahvaarv.

Viiimaste aastakümnete jooksul on rahvaarvus suurim muudatus sündinud. Vaatamata sõja peale võib siiski rahvaarvu tõusu tähele panna. Umbes aasta vilekümnne eest oli Prantsusmaa oma 38 miljoni elanikuga Lääne-Euroopa riikide eesotsas. Sellele järgnesid Saksamaa — 37 miljoniga ja Inglismaa — 36 miljoniga. Uusima statistika järele on Prantsusmaa teistest kaugele maha jäänud. Seal elab praegu vaid 39 milj., kuna Saksamaal, vaatamata ta suurte kaotuste peale, elanikkude arv 64 miljonini tõuseb. Siis järgneb Inglismaa oma 49 miljoniga. — Ühisriikide rahvaarv ulatuvat aga praegusel ajal 110 miljonini — seega umbes 50 a. jooksul kahekümnekahe kordselt tõusnud. Kogu ilma rahvaarvu loetakse 1800 miljonini, kellest 500 miljonit Euroopa, 900 miljonit Aasia, 200 miljonit Ameerika ja 150 miljonit Aafrika peale langeb. Austraaliaal ühes Vaikse-ookeani saartega on umbes 7 miljonit elanikku. — Toome võrdluseks ka meie kodumaa rahvaarvu — üle 1.107.000, mis võrreldes maapinnaga, sugugi nii imeväike ei ole.

Kõige külmem linn maailmas.

Ikka ja ikka jälle kerkib uusi andmeid kõige külmematest ja soojematest kohtadest maailmas. Nüüd teatab keegi reisija, et Verhojanski linn Siberis, kus ta aastateviisi elutsenud, kõige külmem linn maailmas olevat. Tema ajal olevat seal kraadiklaas jaanuaris -53° ja juulis $+13^{\circ}$ märkinud, kuid olevat varem ka kuni $-69,7$ -kraadilist külma olnud.

Pöder koduloomaks.

On välja arvatud, et aastaš umbes 30 miljonit metsloomade imetajate liigist hukatakse. Oletatakse, et aeg kätte jõuab, kus inimene veel ainult ühenduses koduvõi taltsutatud loomadega maakera valitseb. Aasiast oleks elevant ammu juba kadunud, kui mitte inimene teda oma teenistusse poleks rakendanud. Ameerikas tahetakse seepärast ka nüüd üht põdraseltsi (seal ei kutsutud) taltsutada. Seda uhket põtra leitakse veel ainult Uue-Maailma kaugemas põhjas ja loodepool. Et teda väljasuremisest päästa, tahetakse talt kodulooma teha. Chikago loomaaias tarvitatakse teda kergeveoloomana, eeskätt kergete sõiduvankrite jne. ette. Ühest sarnasest põdrast, nimega Bill, jutustatakse: Algul polnud Bill sugugi päri uue ametiga, ta tõrkus ja ei tahtnud oma ülesande otstarbest aru saada. Aga juba 10 päeva pärast oli ta oma asjas nii vilunud, et temaga tänaval rahulikult võis sõita. Ta ei lasknud end isegi autodest heidutada, mida algul hobuste juures kiita ei või. — Saksamaal on praegu katsed käimas ristsugutuse teel paarist põdraliigist uut põdratüüpi — kodulooma — kasvatada.

Lihaste kiirus.

Ainult vähestel inimestel on aimu kiirusest, millega me omi lihaseid liigutada võime. Toome siin mõningad näited. Viilimängija kõrgeim võimene on 600 sõrme-liigutust minutis. Klaverimängija, kes n. n. minuti-valssi mängib, peab selle aja jooksul parema käega 740 klahvi puudutama. Kuulsused saavad sellega ka 40—35 sekundiga hakkama. Kogu keha peenemalt kohanenud ja enamharjutatud lihaste hulka aga kuuluvad rääkimislihased, millega katsetel 1500 selget liigutust 1 minutis, s. o. 25 — 1 sekundis, saavutati. See inimese rekord-arv aga ei ulatu veel ühe kümnendikunigi sellest, mis harilik toakärbes omi tiibadega saavutab. Ta teeb nimelt 330 tiivalööki 1 sekundis ja lööb sellega kõigi lendajate kiirusrekordi. Teda võiks seega lennuasjanduse ilmalestriks tembeldata.

Balsameeritud liha.

Vanad egiptlased mõistsid otse meisterlikult omi surnuid balsameerida, et nad veel tänapäeval meis imestust äratavad. Ent nad oskasid ka juba konserveerida loomade liha, mille nad söögina surnutele viimsele teekonnale kaasa andsid. Nii leiti väljakaevamistel kuninga Tutankhameni hauast balsameeritud liha ellipsitaolistes toosides, mis suuri mune meele tuletasid. Konservide vanadus ulatub 3350 aastani ja nad olevat vä-

liselt võrdlemisi hästi alal hoidunud, ei maitsevat aga kõige paremini. See on vist konserveerimisabinõudest, mis liha alalhoidmiseks tarvitati. Edasised keemilised katsed pidavat aga asjasse selgust tooma.

Filmimine ja õnnetused.

Vaevalt ühegi kutse juures pannakse nii paiju elu ja tervist kaalule kui filmi alal. Mõni filmijuht, kes tegelikus elus vaevalt julgeks redelile ronida, käsutab silmapilgutamata oma käsualused kardetavaimasse olukordadesse. Ning sageli korduvad õnnetused sel alal (alles hiljuti saj keegi filminäitleja mootorpaadil kunstlikust leekidemerest läbi sõites raskeid tulehaavu) peaksid vähikuid sensatsioonide alal sarnastest elukardetavatest asjadest kord juba eemal hoidma. Kui kõik ettevõtjad ja juhatajad ses asjas vastutusalused oleksid — kuis see juba Ameerika Ühisriikides läbi viidud —, siis oleksid nad ka oma käsualuste eluga ettevaatlikumad. Praegu aga puudub Saksamaal nende tegevuse üle täielikum kontroll. Filmiehitused ning -aparaadid, mida löökpilt vajab, kui ka isikud, kes spordis ja võimlemises tihtipeale vähikud, lähevad filmimisele iga ettevaatuseta ja kontrollita. Ning kahjuks ei karistata tõsisid süüdlasi õnnetuskordadel küllalt valjusti.

Sageli tehakse filmiülevõtteid nii öelda ette teatamata, enamasti n. n. plahvatusfilmides, kus näitlejaid sündmuste suhtes ette ei hoiatata, neid eeltuleva suhtes teadmatusse jäetakse, et nad mitte „ette ei ruttaks“. Ning mitte palju aega tagasi alles juhtus ühe filmiseltsi sarnasel filmimisel suur õnnetus, mis surnuid kui ka raskesti haavatuid nõudis.

Sama hoolimatult talitatakse ka metsloomade-filmides, kus filmijuhid tihtipeale mõistmatuult loomadelt võimatuid asju nõuavad. Ning sageli on viimaste omanikud küllalt südametud oma veel mitte küllalt väljaõpetatud loomadega raha eest inimeste edu kaalule panema. Et sel alal tänini suuremaid õnnetusi pole juhtunud, tuleb küll õnneks lugeda.

Palju pattu teevad ka filmiarhitektid, kuid siin on peasisiõnnetused ka vabrikant ja filmijuht. — Ehitatakse tihtipeale tervete linnade mudelid, ateljeed, jne., mis rohkearvulist statistideperet peavad välja kannatama. Väljaminekute piiramise mõttes ehitatakse filmiehitused enamasti rutulise ajaga ja kerged, pealiskaudsed, nii et näitlejate kontidel neid vastutada tuleb. Siin on enamasti süüdi filmiarhitektide asjatundmatus, kes suuremalt jaolt kutselt maalrid, kujurid, dekoratsioonid j. m. s. ning kel sageli aimugi pole, kui palju teatud pinnaga teatud paksuses laud välja kannatada võib, mitte välja kannatama peab.

Kas on praegusel ajal veel orje?

Kas tänapäev veel orje on, selle üle pakuvad meile Rootsi uurija Nordenskiöldi uurimuskirjeldused mõndagi. Neist paistab ikka ja ikka jälle, et Boliivia kautshukimetsades veel tänapäev orje selle sõna tõsisemas mõttes leidub; orje, keda müüakse ja kellelega tihtipeale

metsikumalt kui loomadega ümber käiakse. Need on n. n. võlaorjad, kes esiti viina, liiakasuvõtmise ning pettusega võlgadesse aetakse, et siis neid piiramata teorjuseks kautshukimetsadesse müüa. Kuid mitte ükski pärismaalastega — indiaanlastega ei talitata niiviisi, vaid ka valged langevad selle osalisteks. Jutustatakse ühest kubernerist, kes kord Santa-Cruzi terve vanglatäie kautshukiperemeestele müünud. Sageli püütakse inimesed lihtsalt joojate peast kinni ja saadetakse metsadesse. Boliivia valitsus katsub küll orjadekauplemist takistada, kuid see ei taha ega taha korda minna. Rio-Tahuamanu ja Rio-Manuripe'i jõgede ülemjooksul piiratakse „metsikute“ indiaanlaste külad tihtipeale sisse. tapetakse täiskasvanud ning viiakse saagina kaasa lapsed. Uurija ütleb isegi üht väga tähtsat meest tunnud olevat, kes sel kombel head raha teeninud. Ta ise ei olewat leidnud, et ta ebaõiglaselt talitab, sest indiaanlased polli ja kristlased. Kui Nordenskiöld ta teguviisi hukka mõistnud, öelnud ta: „Indiaanlasteta poleks kautshukitööstust“.

Orjainke pooldajad tõendavad selle tarviliku olevat. sest indiaanlast pidavat tööle sundima, mis otstarbel harilikult piitsa tarvitatakse. Orjapidajate vahel olevat tööliste suhtes suur võistlus ning tihtipeale varastavad nad üksteise järelt orje. Tahab aga nüüd keegi indiaanlane oma võlasummat rahas tasuda ja enese lahti osta, siis ei võta nende isandad seda neilt vastu, seletades, et see vaid tööga tasutav. Et aga see töö igavesti kestaks, siis ei põrka nad isegi raamatute võltsimistest ja muudest kuritegudest tagasi.

Missugune on siis nende õnnetute igapäevane elu? Elamiseks on reile suured ühisbarakid määratud, kuhu naised ja mehed segamini kui loomad sisse aetakse. Naised on ühisvarandus — ning suguhaiguste möllul pole piiri. Laste surevus on ülisuur. On olemas ainult üks jumal: põletatud viin — ja palgaks: piits! Jutustatakse ühest orjapidajast Trinidadil lähedal, kes „Suure hävitaja“ nime all tuntud oli, et ta oma orjade vastu enam kui metsloom inimnahas olnud. Ta olevat tihtipeale oma indiaanlasi surnuks piitsutada lasknud. Enamasti aga lasknud ta neid nii kaua piitsutada, kuni ta sigar suitsetanud. Seejuures suitsetanud ta nii pikkamisi kui vähegi võimalik olnud. Oma armukesti hoidnud ta kehtides ja ahelais, sest kartnud, et need ta ära kihvitavad. Nordenskiöld olevat üht neist — pimestav-ilusat indiaanlannat — näinud. Lõppeks langenud metslane ilhe oma teenri käe läbi, kes ta raudkonksuga surnuks löönud. Tema-sarnaseid tüüpe olevat aga Boliivias küllalt veel.

Ka Lõuna-Ameerikas tulevat sarnaseid asju ette. Saksa uurija Koch-Grünberg kirjutab juba selle üle 1910. aastal, et Põhja-Brasiilias ja Kolumbias ahned ning ebainimlikud kautshukikorjajad pärismaalasi püüdvat ja neid kautshukimetsadesse saatvat. Vägivald, surnukspiitsutamised jne. on igapäevased nähtused. Külad tihtijenevad, majad lagunevad ning istandused muutuvad jälle ürgmetsaks.

Nii Boliivia kui Kolumbia ja Brasiilia on Rahvaste-

Foto Vannas.

Uus sõjaminister kol.-l. Hans Kurvits.

liidu liikmed. — Kas poleks selle asutuse kohus (küsis „Berl. Tagebl.“) ses asjas uurimist alata, et kindlaks teha, mida sarnase kuritöö vastu ette võtta? Kas ei võiks tsiviiliseeritud ilma riigid ühineda ja sarnastel tingimustel valmistatud kautshukki boikoteerida ning ta sisseveo ära keelduda? Mõni aasta tagasi talitasid nii Inglise kakaovabrikud samadel tingimustel valmistatud kakao suhtes, ning tagajärjed ei jäänud tulemata. —

Veresoonte Röntgeni ülesvõtted.

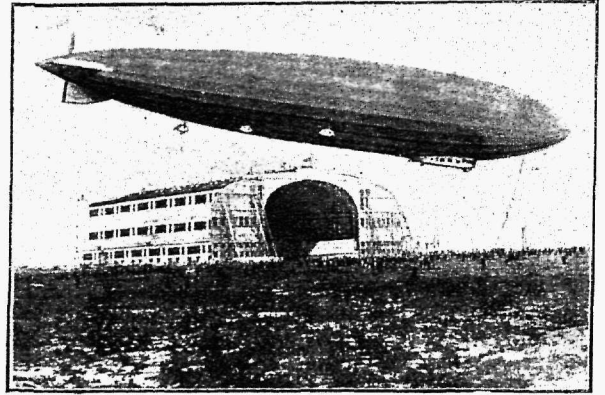
Nagu „Prager Presse“ teatab, on Saksa uurijail dr. J. Berberuchil ja dr. S. Hirschil korda läinud vere ja muude kudede vahelkorda niivõrd eraldada, et Röntgeni plaatidele jäid tuik- ja tõmbsoontest selged ja eraldatavad pildid. Kahjuta strontsiumisoola sissepriitsimisel veresoonelitesse võib ka kõige peenemaid tuik- ja tõmbsoonte jooniseid plaatidel leida. Teatavasti antakse haigele süüa kadmiumi pudru, mis teeb Röntgeni kiirte läbitungimise maost raskemaks ja seega plaadile jätab musta koha, mis kujutab täpselt magu. Võimalusega, ka tuik- ja tõmbsooni röntgenoloogiliselt vaatlemisvõimalikuks teha, on tuntav samm edasi astutud ja nüüd jäävad järele veel närvid ja künnap, mida seni Röntgeni plaat veel märkinud pole.

Salajased radiokõned.

Ameerika ülesleidja Hammond junior on hiljuti Itaalia sõjavõimudele ja õhuasjanduse juhtidele demonstreeerinud oma uuemat leidust, mille järele radio teel edasi-antavad kõned ainult teatud isikule ehk asutusele arusaadavad on, kuna teiste eest see saladusse jääb. Hiljem on paavst ülesleidja eraaudentsil vastu võtnud ja

ülesleidja on paavstile tänu avaldanud ettepaneku eest Watikani observatooriumi uuema saate- ja vastuvõtte-aparaadiga varustada. Hammond peab oma süsteemi paremuseks esiteks teadete saladusesse jäämist kõrvaliste isikute eest, mis võimalik lainete pikkuse kombinatsiooni tõttu, kuna need lained ainult vastuvõttejaamale teatavad on ja teiseks võimalust ühe ja sama saate- ja vastuvõtte sisseseade juures korraga enam kui ühe telegrammi samal lainepikkusel edasi anda. Toimetatud katsel on Hammond korraga muusikat ja telegrammi edasi annud, kusjuures igat saadet täiesti iseseisvalt vastuvõttekohas kuulata võis, kes tarvitatava pinge iseäralist kombinatsiooni tundis, kuna teised vastuvõttejaamad, kes saladusesse ei olnud pühendatud, midagi ei kuulnud.

Hiljuti oli Marconil korda läinud raadiotelefoni abil kõnesid ainult ühes sihis saata, kuna teises sihis olevad vastuvõttejaamad seda ei kuulnud. Hammondi katse tagajärg on aga veel kaugemale ulatavam ja annab parema tagajärje.

Õhulaev, mis Saksamaal Ameerika jaoks ehitati ja õnnelikult üle Atlandi ookeani lendas.

N A L I.

Ostja psühholoogia. Ostja: „Mis see kübar maksab?“

Müüja: „Tuhät kakssada marka.“

Ostja (iseeneses): „Hm, kui ta tuhat kakssada küsib, siis mõtleb ta tuhat, jätab aga kaheksasajaga; väärt on see kübar kuussada, maksan ma nelisada ja pakun järjelikult —

(kõvasti): „Kakssada.“

Reisija vaksalis: „Ikka jäävad rongid hiljaks. Iga ford peab siin kaua ootama!“

Jaamaülem: „Aga mis tarvis on siis ooteruumid?!“

Väike Frits on hästi kasvatatud ja viisakaks õpetatud. Ta istub trammis vagonis isa süles, sest et istekohta vähe. Üks daam tuleb sisse ja jääb seisma. Fritz kargab isa sülest maha ja ütleb daamile, isa põlvede peale näidates: „Olge nii lahke, istuge!“

(Kladderatsch)

(Berlin)

(Rul)

(Berlin).

Maailma valitseja Dollar omal troonil.

Enamlaste komisjar Ameerika abiandmise ohvitserile: Vaadake seda vaest rahvast — kõik tsaari halva valitsuse ohvrid, kes neid kolm korda päevas sööma õpetas.

Proua kerjusele: „Käige kus pagan, muidu kutsum ma mehe!“

Kerjus: „Teie mees ei ole koduski.“

Proua: „Kust teie seda teate?“

Kerjus: „Mul on niipalju elutarkust, et raske pole öelda: miisuguste naiste mehed kodus ei ole!“

*

„Ei, misjonääride Aafrikasse saatmiseks ei anneta ma midagi!“

„Jumal käseb nälgijaid aidata, ja vaesed neegrid...“

„Kas siis neegritele midagi odavamalt toitu ei leita kui misjonäärid!“

M A L E.

Toimetaja J. Tünn.

Teated.

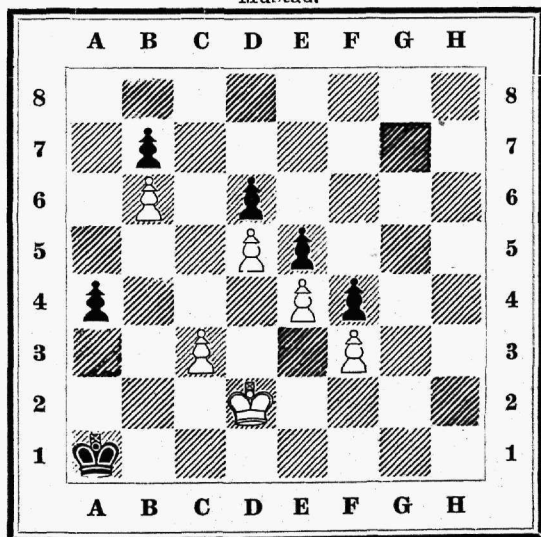
Tallinn. Turniiris Tallinna esimängija nime peale on 9 voo ru mängitud ja üks mäng 10 voo ru ette mängitud. Palju mängu on lõpetamata, mis võivad veel pilti muuta. Seis peale 9 voo ru (klambrites lõpule viidud mängude arv:

1. Tünn	+ 7 (7),
2. Israel	+ 6 (8),
3. Raudvere	+ 5 (7),
4. Nedsvezki	+ 4 (6),
5. Friedemann	+ 4 (7),
6. Kaegbein	+ 3 (7),
7. Karukäpp	+ 2 (6),
8. Sakovski	+ 2 (6),
9. Sepp	+ 2 (8),
10. Viltlich	+ 2 (8),
11. Kerup	+ 1 (6),

Ülesanne nr. 39.

H. Sander.
(Tartust).

Mustad.

Valged.

Valge: Kd2, Eb6, c3, d5, e4, f3 (6);
Must: Ka1, Ea4, b7, d6, e5, f4 (6).
Valge algab ja võidab.

Ülesannete lahendused.

Nr. 36.

Lihtne, kuid hästi läbimõeldud vankri manööver viib sihile.

1. Vd1 — f1 Rg8 — e7 (kui 1... Kc6, siis 2. Vf3 Rg1 (g5) 3. Vg3 jne.; kui 1... Rh6, siis 2. Vh1 jne.)
2. Vf1 — f3 Rh3 — g5 (ehk 2... Rg1 3. Vg3 Re2 4. Ve3 jne.) 3. Vf3 — g3 Rg5 — e6 (e4) 4. Vg3 — e3 ja valge võidab. 3... Rf7 (h7) peale võidaks valge 4. Vg7 abil.

Nr. 37.

Silmatorfavõidu katse — kuninga f8 ja ratsu f7 peale paigutamise abil — variseb kokku, sest et must kuningas jõuab veel õigel ajal appi: 1. Ke5 Kc2 2. Kf6 Oh5 3. Kg7 Kd3 4. Kf8 Ke4 5. Re6 Ke5 6. Rd8 Kf6 ja mäng kujuneb viigiks. Õige tee on.

1. Rc7 — e6 Of7 — e7

Teiste käikude peale järgneb 2. Rg7 ühes 3. Ke5 ja 4. Kf6 — ga jne.

2. Re6 — g7 Oe8 — a4!
3. Kd6 — c7 Kb1 — c2
4. Kc7 — d8 Kc2 — c3
5. Rg7 — e6 Kc3 — c4
6. Re6 — f8 Kc4 — d5
7. Rf8 — d7 ja valge võidab.

Lahendasid:

- Ülesande nr. 33 — Harald Tombach.
36 — seesama ja M. Villemson, Pärnust
37 — Harald Tombach.

Toimetusele tulnud kirjandus.

Eesti naine. Naiste ja kodune ajakiri. November. Nr. 7. 1924.

Kasvatus. Eesti Õpetajate Liidu häälekandja. Oktoober. Nr. 10 1924.

Kuukiri Eesti Kirjandus. Nr. 9. 1924.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

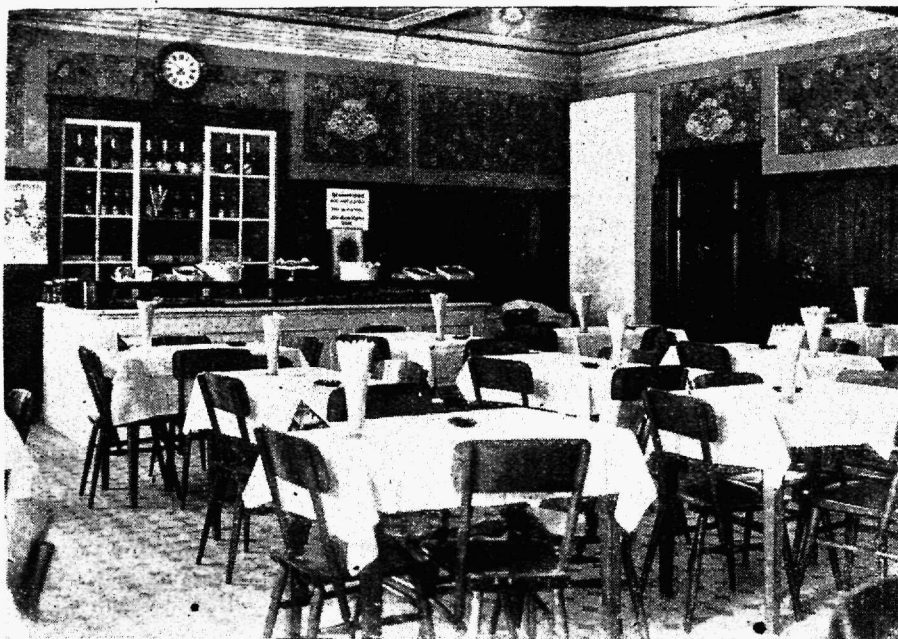

Eestimaa Kinnitus-A.-S.
„EKA“
Tallinn, Pikk tän. 6
toimetab
elukinnitusi kuldkroonides.
Suremine on iseene-
sest mõistetav, oma
elu kinnitamine
peaks samuti ise-
enesest mõistetav
olema.

Café Kirstein

Tallinn, Harju t. 48. Kõnetraat 24-49.

Suurem kohvik Eestis. Eined, lõunad ja õhtusöögid.
Oma kondiitri- ja pagariäri.
Igapäev kunstnikkude kontserdid kell 5–10 õhtul.

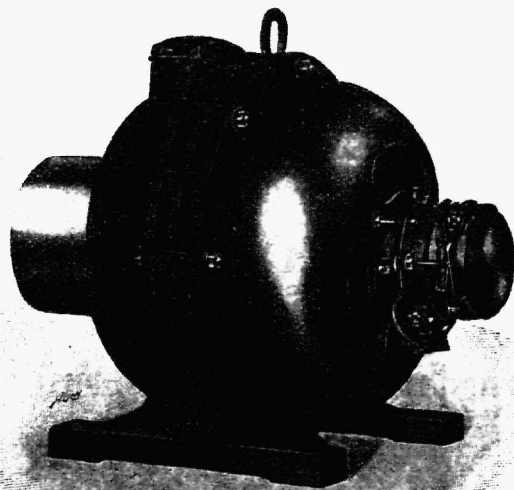

Eesti elektromehaaniline tehas „VOLTA“

Tallinn,
Soo tän. nr. 27.

Kõnetraat
9-57.

Uute mootorite,
dünamote ja ge-
neraatorite val-
mistamine ning
vanade remon-
teerimine.

Suur masinate
ladutagavara
ennesõjaaegse
headusega
elektermasina-
test 0,5 kuni 25
hobusejõudu.

:-: Vaskjuhed ja siinid igas põiklõikes. :-:

Esimene ja ainuke tööstus Eestis Paelavabrik

A. S. „RAUANIIT“ S.
TALLINN, Rannavärava puiestee 7,

VALMISTAB:

saapa-, kinga-, ja pesu-
paelu,
siidipaela,
tresspaela,
kummirüüshpaela,
sutashi

latsetpaela,
pesusakke,
siidisalle,
koetud kaelaside-
meid,
trakse j. n. e. j. n. e.

Tööstus on välja pandud Väike Karja t. 1,
E. LERENMANN'i juures,
kus müük suurel arvul.

Iga jällemüüja ostab ainult sealt head kodumaa
tööd.

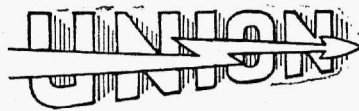

Ikka enam tuleb kuritarvituse juhtumisi ette meie märgiga!

Meie jalanõude asemel müüvad mõned kaupljud jalanõusid mitte meie poolt valmistatud, pakkides võõrast kaupa meie karpidesse.

Juhime meie lugupeetud ostjate tähelepanu selle peale, et iga meie saabas kannab talla peal

(lenktükis) märki:

Nahatööstuse A.-S. „Union“.

Kölnivesi Viko

(Eau de Cologne)

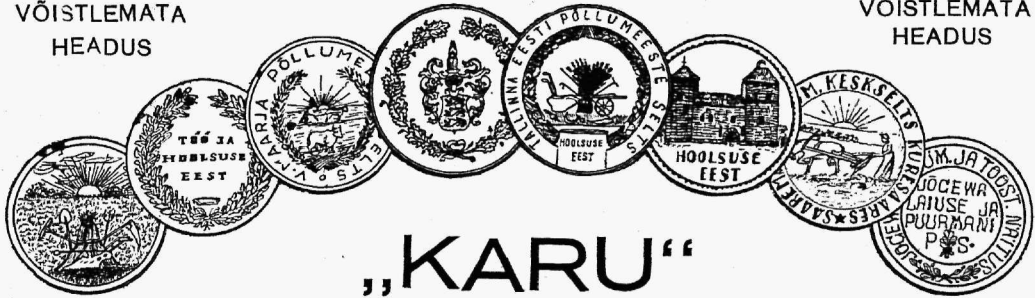
Ideaalsem naha, näo-
jume ja erkude võrsken-
dus ja kosutus abinõu

Ainult eht meie
vabriku kaitse-
märgiga

VÖISTLEMATA
HEADUS

VÖISTLEMATA
HEADUS

„KARU“

riidevärvid tunnustatud ülemaalistel näitustel Eestis 1924. a.

Tööstus ja pealadu:

S. Tartu mnt. 30.
TALLINN.

(Sissekäik Klaasingi t. nurgalt).

KAITSEMÄRK.

I RIIDEVÄRVI TÖÖSTUS
EESTIS.

Teravmeelsuse võistlus!

„NUGGET“

Kõige teravmeelsema vastuse eest küsimuse peale „Miks tarvitan mina ainult „Nugget“, aga mitte teist saapakreemi“? oleme meie määranud auhinnad üldsummas

60.000 Eesti mk.

ja nimelt

<p>I auhind — 10.000 Eesti mk.</p> <p>II „ — 5.000 „ „</p> <p>III „ — 3.000 „ „</p>	<p>3 auhinda à 2.000 Eesti mk.</p> <p>5 auhinda à 1.000 „ „</p> <p>10 auhinda à 500 „ „</p> <p>15 auhinda à 300 „ „</p> <p>20 auhinda à 200 „ „</p> <p>75 auhinda à 100 „ „</p> <hr style="border: 0; border-top: 1px solid black;"/> <p>131 auhinda summas 50.000 E. m.</p>
--	--

Auhindade väljajagamine on 10. jaanuaril 1925. aastal.

Auhinnad kaubamajaomanikkudele.

Kaubamajaomanikud, kellelt esimese kolme auhinna omandajad „Nugget'i“ on ostanud, saavad järgmised preemiad:

I auhind — 5.000 Eesti mk.
II auhind — 3.000 „ „
III auhind — 2.000 „ „

Mida peate Teie tegema?

- 1) Peate ostma karp „Nugget'i“, avama ta ja ühes oma vastusega saatma meile ostu tõenduseks kas banderolli ehk iga karbi külge kinnitatud sedelikese (kirjeldus avamiseks).
- 2) Tähendama oma nimi, liignimi ja aadress, ühtlasi ka kaupluse aadress, kust Teie selle karbi „Nugget'i“ ostsite.

(Välja lõigata).

Firma Valdemar G. Herzberg & Ko

Nimi ja liignimi .....

Aadress .....

Mina ostsin „Nugget'i“ Nimi .....

Teie vastus: Aadress .....

Lõpuliku auhinnamõistjate otsuse peale avaldan oma nõusolekut:

Allkiri: .....

Auhinnamõistjate koosseis: 1) **Vald. G. Herzberg**, firma V. G. Herzberg & Ko omanik.
 2) **A. Bartoschewitsch**, kuulutuste kontori omanik.
 3) **Kohaliku ajakirjanduse esitaja.**

Isikute nimed, kes omandavad auhinnad, avatakse 15. Jaan. 1925. a. samas lehes.
 Vastused, mis peale 1. Jaan. 1925. a. kohale jõuavad, jäävad tähele panemata.

Valdemar G. Herzberg & Ko, Tallinn, Rataskaevu t. nr. 14.

Töökool ja õppekool. Kasvatus-teadus-
line teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraldused.
Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind
60 mk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tule-
vikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof.
A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind
100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach.
Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

**Mida võiks igäiks suguhaigustest
teada.** Dr. A. Rütman. Hind 75 mk.

Knidas kunstlikult nooreks saada.
Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach.
Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Bur-
meister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaanilugu. F. Coo-
per. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 m.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain.
Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Väikesed rõõmud ja mured. Muinas-
jutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi.
Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutus-
tanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik.
Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused
lastele. K. E. Sõõt. R. Kiviti ilustused.
Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius.
Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 m.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni
Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga.
Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A.
Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Laste-
raamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat.
K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riikad. Kuus lõbusat
lugu. Piltides kujutanud Vilhelm Busch.
Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 m.

Kahupea® Kaarel. Pildiraamat 3—6-a.
lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud
Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omavalguse edasi. Karakteri kasvatusline
lugemine. Gizyk, Paul. v. Tõlkinud G.
E. Luiga. Teise trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Käabus. Muinasjutt-broshüür. J. Oro.
Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediit-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

Piltidega ilustatud ajakiri

„AGU“

**ilmub oktoobri keskpaigast edasi
kahe nädala tagant kord.**

Meile on mitmelt poolt juba mõni aeg sooviavaldusi tulnud, et ajakiri „Agu“ harvemini ilmuma hakkaks, sest iga nädal 40 marka ehk kuu peale tellimiseks 150 marka välja anda minevat raskeks.

Raske majandusline kriis on meie rahva ostujõudu nõnda halvanud, et kirjanduse ostmine ja lugemine seisma ähvardab jääda. Raamatute ja ajakirjade muretsemiseks jääb kehvemal ja vaimliste huvidega haritlastekihil kalli aja tõttu liig vähe raha.

Seda tähele pannes oleme otsustanud ajakirja „Agu“ selle läbi lugejale kättesaadavamaks teha, et teda

**iga kahe nädala tagant korra
välja andma hakkame.**

Harvemini ilmudes on „Ao“ toimetusel võimalik paremat ja huvitavamalt lugemismaterjali valida kui seni. Loodame selle läbi seniseid poolehoidjaid täielikumalt rahuldada ja uusi võita.

Praegu „Aos“ ilmuvatest kirjatöödest väärrib erakordset tähelepanu Vene revolutsionääri B. Savinkovi (Ropshini) jutustus „Must hobune“ ja maateadusline kirjeldus „Hispaania“.

Romaanid on „Aos“ alati hästi valitud ja põnevad; näiteks praegu ilmuv „Miljoni-dollariline teemant“.

Novellid ja jutud tähtsamatelt kirjanikelt.

Teaduslikud kirjatükid „Aos“ on rahvalikult kirjutatud ja harilikult piltidega varustatud.

Nall—parematest väljamaa ajakirjest valitud, niisama ka nalja- ja pilkepildid.

Mõndasugust anname edaspidi enam ja mitmekesisemat, sinna alla kõiki huvitavaid leidusi ja sündmusi teaduse ja kultuuri aladelt koondades.

Male osakond on täielikum kui üheski teises Eesti ajalehes või ajakirjas, sest „Agu“ on Eesti malemängijate häälekandja.

Pildid päevasündmustest ja päevakangelastest.

Tellimise hind:

1. novembrist aasta lõpuni (4 numbrit) 160 marka.

Üksiku numbr hind 40 marka.

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõlgi vabariigi postkontorite kaudu.

Kirjade aadress: Tallinn, „AGU“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.